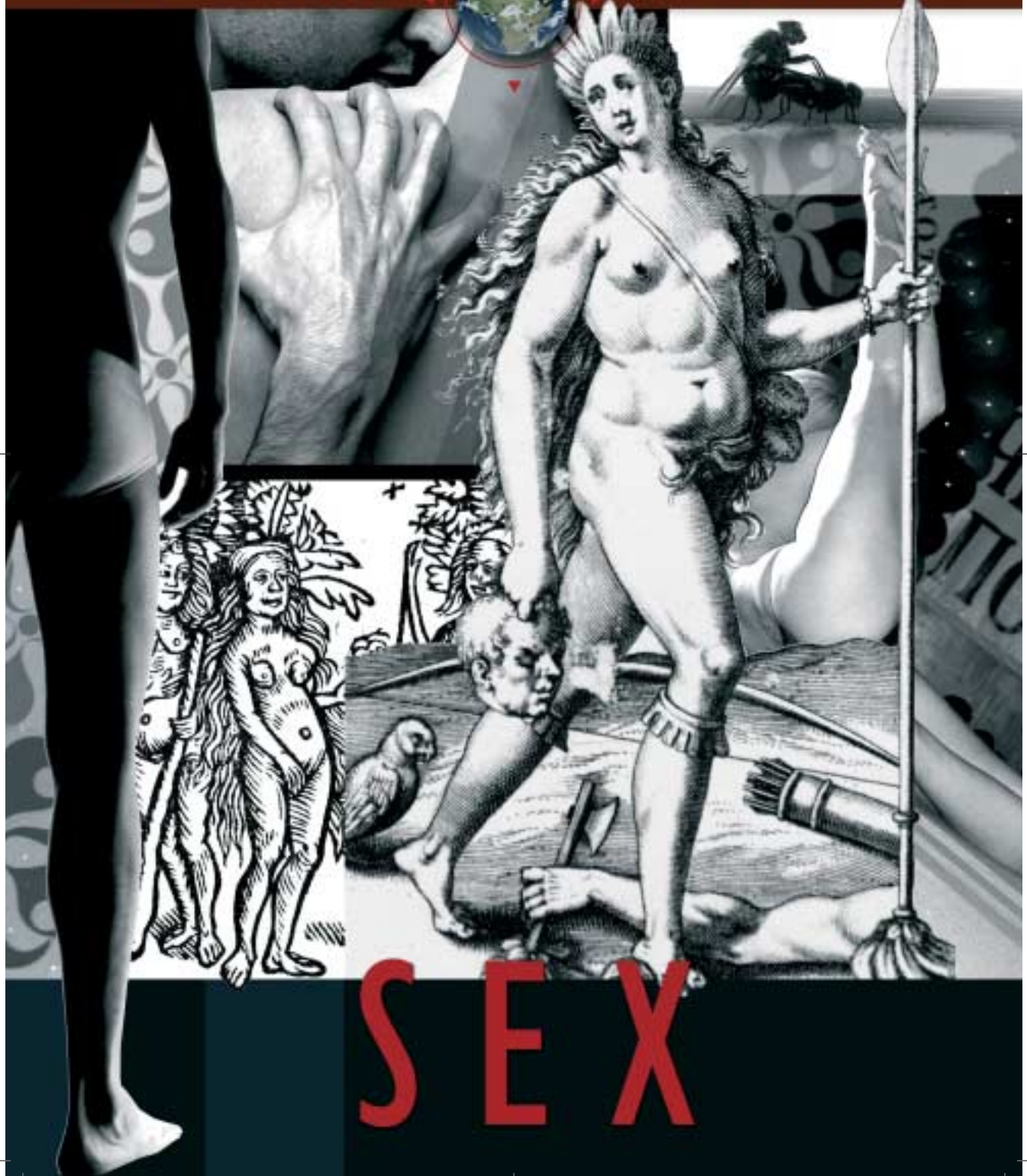

ETNOGRAFISK TIDSSKRIFT
JORDENS FOLK

NR. 3 - DECEMBER 2009 - 44. ÅRGANG

JORDENS FOLK

Jordens Folk er et populærvidenskabeligt etnografisk tidsskrift, der udgives af Dansk Etnografisk Forening og udkommer med fire hæfter årligt. **Jordens Folk** udgives med støtte fra Kulturministeriets bevilling til almenkulturelle tidsskrifter. www.jordensfolk.dk

Ansvarlige for dette nummer

Christian Groes-Green (gæsteredaktør), Lotte Isager, Jakob Krause-Jensen, Lars Højer, Marie Bræmer, Camilla Ziedorn og Maria Louw.

Ansvarshavende redaktør Maria Louw

Redaktion

Maria Louw, Lars Højer, Steffen Dalsgaard, Lotte Isager, Rasmus Kudahl Kaae Munch, Marie Bræmer, Bjarke Nielsen, Camilla Ziedorn, Jakob Krause-Jensen, Martin Demant Frederiksen, Maj Nygaard-Christensen, Martine Lind Krebs, Thomas Fibiger og Frida Hastrup.

Aarhus Universitet, Afdeling for Antropologi og Etnografi, Moesgård, DK-8270 Højbjerg

Årsabonnement

220 kr. (inkl. moms og forsendelse)

Løssalgspris: Under 10 stk. - 60 kr. pr. blad.

Over 10 stk. - 40 kr. pr. blad

Årsabonnement inklusive medlemskab af Dansk Etnografisk Forening: 300 kr., 200 kr. for rabatmedlemmer.

Årsabonnement indbetales til gironr. 195 1408.

Henvendelse ved køb af numre

Dansk Etnografisk Forenings Sekretariat,
ved Thomas Christian Mikkelsen
Afdeling for Antropologi og Etnografi,
Moesgård, DK-8270 Højbjerg
telefon +45 8942 4626.
træffetid onsdag fra 12 - 15

Billedtilrettelæggelse og layout Christina Dahl

Produktion Schultz Grafisk

Forsidefoto: Collage, C D

SEX

af TEMAREDAKTIONEN

Sex har været forstået på utallige måder - som et religiøst, til tider ligefrem helligt, fænomen; som et biologisk fænomen man kan studere naturvidenskabeligt; som et psykologisk fænomen, som kan analyseres og behandles i diverse terapeutiske former; og som et medicinsk fænomen, som kan stimuleres og styres ved hjælp af medikamenter, det være sig traditionelle afrodisiaka eller mere moderne former såsom viagra.

Bemærkelsesværdigt nok synes antropologer sjældent at have været specielt optagede af seksuel praksis, begær og erotik. I den tidlige antropologi kunne man måske nok finde tilløb til undersøgelser af det seksuelle, som for eksempel Bronislaw Malinowskis beskrivelser af sexliv og slægtskab på Trobriandøerne og Margaret Meads forsøg på at give indsigt i seksuelle normer og regler blandt såkaldt primitive folkeslag. Men beskrivelser af folks seksuelle adfærd og erotiske liv er som regel helt fraværende i monografier, der ellers kan vrimle med detaljerede beskrivelser af alt fra vandingssystemer til vævede tæpper. Når antropologer endelig har inkluderet fakta om folks seksualitet i deres analyser, har det for det meste været i sammenhæng med studier af klassiske antropologiske temaer

som ritualer, symboler, slægtskab, incestforbud og køn.

Tættest på en egentlig 'seksuel antropologi' var nok den franske filosof Georges Bataille der, inspireret af blandt andre Mauss og Durkheim, så tidligt som i 1930'erne begyndte sine lænestolsstudier af erotikkens væsen og grænseland på tværs af kulturer og samlede dem i bogen L'Érotisme fra 1957. En del af forklaringen på, at der er langt mellem mere empirisk funderede studier af sex, stammer selvsagt fra de store metodemæssige problemer, der rejser sig for antropologer, der ønsker at studere dette felt. Ganske vist har seksuel praksis altid været et offentligt fænomen i den forstand, at den er omgærdet med regler og normer. De, der bare gør, som de lyster, risikerer at blive straffet. Ikke desto mindre betragtes den seksuelle praksis ofte, og måske ikke mindst i vores del af verden, som en privatsag og et personligt anliggende, som folk kan have svært ved at tale om. Dertil kommer, at deltagerobservation, af etiske og praktiske årsager, er åbenlyst problematisk i forbindelse med studier af sex.

Seksualitet blev først et væsentligt problemfelt i antropologien, da HIV/AIDS epidemien opstod og gjorde seksualitet til genstand

for policy udvikling og førte til et øget fokus på risikogrupper, prævention, homoseksualitet, unges sexdebut og prostitution. Andre aspekter ved sex, såsom begær, fantasi, ekstase, excesser, tilfredsstillelse og lyst har derimod været mindre belyste på trods af, at de ofte har stor betydning i menneskers dagligdag.

Antropologiens årelange tavshed på området er gradvist ved at blive erstattet af en nygerrighed efter at undersøge seksualitetens mysterier og opdyrke de ukendte territorier både empirisk, metodisk og teoretisk. De første til at beskæftige sig med sex som et særskilt antropologisk emne med egentlig teori- og metodeudvikling er de amerikanske antropologer Richard G. Parker, Ralph Bolton og Gilbert Herdt, der i 1980'erne indledte studier af folks 'seksuelle kulturer' i henholdsvis Brasilien, Belgien og Papua New Guinea. At tabuet nu endeligt er lagt bag os viser sig ved det hav af udgivelser om begær, erotik og antropologens egen seksualitet i felten, som er udkommet i de senere år. Hvordan antropologer forholder sig til spørgsmålet om, hvorvidt de bør skjule eller vise deres seksuelle identitet og begær i felten, er én af de mest velbevarede hemmeligheder i disciplinen. Men som

Kulich & Wilson gjorde opmærksom på det i 1995 med bogen 'Sex, identity and erotic subjectivity in anthropological fieldwork', er illusionen om den konventionelle asekuelle og kønsløse antropolog svær at bibeholde, når vores værter i felten ofte betragter os som kønnede væsener.

De to første artikler, vi byder på i dette nummer af Jordens Folk, beskæftiger sig med intime aspekter af det koloniale møde: Med europæeres fascination af og fantasier om det, der blev opfattet som De Vildes uhæmmede seksualitet, som typisk blev omgivet med ambivalens: På en og samme tid en uciviliseret kraft, der måtte tæmmes og reguleres, og et sundt og naturligt alternativ til europæiske perversiteter.

Med udgangspunkt i den i 1820'erne udbredte ide om, at onani var godt i gang med at brede sig blandt især unge grønlandere, som havde lært den skadelige fritidsbeskæftigelse af danskerne, beretter Inge Høst Seiding i sin artikel "Da onanien kom til Grønland" om europæiske opfattelser af seksualitet i kolonitidens Grønland: Grønlandernes seksualitet blev betragtet som utæmmet og dyrisk - og skulle tæmmes og reguleres - men også naturlig, i modsætning til europæernes, som omfattede onani: en unaturlig, meningsløs og usund seksualitet, der var opstået i det europæiske borgerskabs overskudskultur.

Lignende forestillinger om de koloniseredes naturlige seksualitet dominerede, ifølge Danielle Guldman Sekwati, europæernes opfattelse af afrikaneres seksualitet. Således var der en udbredt ide om, at afrikanere ikke engagerer sig i homoseksuelle forhold, som

blev betragtet som specifikt vestlige perversiteter. Ideen, mener Sekwati, spøger stadig i det postkoloniale Afrika, hvor HIV/AIDS kampagner, for eksempel, hovedsageligt er målrettet heteroseksuelle. I sin artikel "Lesbiske mænd i Sydafrikanske townships" fokuserer Sekwati på en gruppe unge lesbiske mænd: biologiske kvinder, som opfatter sig selv som mænd og agerer herefter, også i deres seksuelle relationer. Kvinderne udfordrer gængse forestillinger om afrikaneres seksualitet, men er på samme tid med til at reproducere kønskategoriernes 'mand' og 'kvinde' ved at imitere kategoriernes og efterstræbe et dominerende mandsideal.

Også herhjemme har magtforhold mellem kønnene afspejlet sig i særlige mande- og kvindeidealer. I sin analyse af 'luderstigmaet' påpeger Christian Groes-Green, at danske mænds fordømmelse af løsgangende kvinder har rod i indgroede forestillinger om kønsroller, udveksling, penge, kroppe og passende adfærd. Forsøget på at kontrollere den kvindelige seksualitet er dog, ifølge Groes-Green, overraskende også blevet en del af nutidens kvindekamp hvis politiske målsætninger er erstattet af moralske pegefingre rettet imod teenagepigens påklædning, pornografiske udtryk og transaktionelle seksuelle forhold. Men det er naturligvis ikke kun i Danmark at begær er genstand for seksuelle dramaer, og hvor kvinder er særligt udsatte i erotikkens arena. Som Miriam Koktvedgaard Zeitzen viser i sin artikel "Flere koner, mere sex: fortællinger om begær i Kuala Lumpur", er fortællinger om kvinder, der gifter sig som kone nummer to, fordi de hungre efter sex,

steget i takt med, at flerkoneri bliver mere udbredt i Kuala Lumpur i Malaysia. Begæret brænder hos både mænd og kvinder, men hvor der er større accept af mænd, der tager flere koner for at få mere sex, så fremstilles deres nye koner ofte som mandeædere.

I store dele af Europa synes homoseksualiteten på mange måder at være blevet stueren, men i vores naboland Letland er det stadigvæk svært at være åben omkring sin seksualitet: Som Camilla Ziedorn beskriver det i sin artikel "Homofobi i Letland. Exemplet Pride", er hate crimes, homofobi og diskrimination ofte forekommende. Da Pridefestivalen blev arrangeret i maj i år, forsøgte Rigas politikere med alle midler at få den stoppet. Hvorfor er det sådan? Politikere, homoseksuelle, psykologer og transvestitter giver deres bud på en forklaring.

Vore forestillinger om andre folks seksualitet siger ofte mere om os selv end om genstanden for vore studier, og sådan synes det altid at have været. Med opdagelsen af Amerika fandt europæerne ikke bare en ny verden, men også en ny menneskeart. Forestillingerne om indianernes anderledeshed kom ikke mindst til udtryk i fantasifulde beskrivelser af deres seksualitet. I "Indianske kvinder - vilde kvinder" fortæller Ole Høiris om europæernes beretninger om hyperseksuelle kvinder, penisser som falder af efter seksualakten, og insekter som afrodisiakum på et kontinent, hvor folket var vildt og nøgent. ■

God læselyst!

DA ONANIEN KOM TIL GRØNLAND

OM EUROPÆISKE OPFATTELSER AF
SEKSUALITET I KOLONITIDENS GRØNLAND

af INGE SEIDING

Dette er historien om dengang onanien kom til Grønland. Eller rettere; hvordan grønlænderne, i missionærers og handelsfolks øjne, lærte at onanere af europæerne. Beretningen i en missionærs dagbog fra 1820'erne og andre samtidige embedsbreve fortæller os, gennem synet på sexlivet i de grønlandske kolonier, om datidens sontring mellem naturlig og kulturel, uciviliseret og civiliseret kropslighed og seksualitet.

Missionærens beretning om onanien i Grønland

I dag vil de fleste nok mene, at onani kom til Grønland omtrent samme tid som mennesket. Men i 1820'erne så man anderledes på sagen. Peder Kragh som var missionær i kolonien Egedesminde (i dag Aasiaat) i 1820'erne, skriver i sin dagbog om en sag, der optog sindene både i Grønland og Danmark. På mærkværdigste vis var der fremkommet påstande om, at onani bredte sig blandt især unge grønlændere, som havde lært den skadelige fritidsbeskæftigelse af danskerne i Grønland. Sagen blev indberettet til Den Kongelige Grøn-

landske Handels (KGH) direktion i København af lægen i Nordgrønland, kirurg Lerch, og en hvalfanger-assistent, som påstod, at hans grønlandske husholderske på sit dødsleje havde beklaget sig over udbredelsen af onanien (!). Direktionen tog sagen meget alvorligt og rettede hurtigt henvendelse til Missionskollegiet, som var den øverste myndighed i missionsarbejdet i Grønland. Skriverierne mellem de forskellige instanser viser, at ingen stillede spørgsmålstegn ved påstanden om, at onani var kommet til Grønland med danskerne. Faktisk viser missionærens dagbogsberetning, at han simpelthen ikke troede

Missionær Peder Kragh (1794-1883). Missionær ved kolonien Egedesminde i Grønland fra 1818 til 1828 (Gengivet efter Udtog af Missionær P.Kraghs Dagbog udgivet i 1875)

på, at grønlændere overhovedet vidste, hvad onani var og derfor besluttede sig for at undersøge sagen nærmere: "Angaaende hidkomne Cirkulære om Indfødtes Onani, spurgte jeg mange derom, men Ingen vidste enten noget om denne Last eller hvad den hed, thi jeg maatte forklare dem med mange Ord, hvorledes den udøves. Kun nogle Blandinger havde hørt det danske Mandskab tale om Lastens udøvelse i Danmark, men her i Landet vidste Ingen af den at sige, ja alle ældre Grønlændere benegtede den aldeles[...]". Det faldt åbenbart ikke missionæren ind at overveje, at onani måske ikke var det folk havde

mest lyst til at diskutere med den lokale præst og især ikke, når samtalen var udløst af anklager fra handelens øverstbefalende.

At handelsdirektionen i København heller ikke mente, at grønlænderne vidste noget om onani viser deres brev til inspektøren i Nordgrønland, hvor de opfordrer til modarbejdelse af 'ondet': "Saa meget var det i øvrigt at ønske, at enhver som vil tage sig paa at virke imod det omhandlede Onde vilde gaa frem med saadan Varsomhed, at det ikke udbreder sig i stedet for at standses". Man kan forestille sig, at de næppe kan have bifaldet missionærens detaljerede beretning om

onaniens udøvelse. Uanset at missionær Kragh ikke mener, at grønlænderne onanerer, afføder sagen anbefalinger fra både Missionskollegiet og Handelsdirektionen i København om, at der skal undervises i 'lastens' farlighed, og at mødre skal holde særligt opsyn med deres børn. Missionskollegiet understreger ydermere, at onani er kommet med danskerne. De benytter sagen som en kærkommen lejlighed til irrettesættende at påpege KGH mandskabets syndefulde levned og manglende forbilledlighed overfor grønlænderne.

Kulturlig og naturlig seksualitet

Historien om onani i Grønland afspejler dels datidens syn på seksualitet og onani, dels opfattelsen af at grønlænderes seksualitet og kropslighed var anderledes end europæeres. Opfattelsen af onani som et onde og hvorledes man burde bekæmpe det, er et eksempel på tidens sundhedsopfattelse. Faktisk var netop onani et emne, der fyldte meget i datidens medicinske diskurser; så meget at der blev skrevet hele afhandlinger om det. I Signe Mellemgaards bog *Kroppens Natur* fra 1998 om natur- og sundhedsopfattelser gennem 250 år, kan man læse, at det var den schweiziske læge Auguste Tissots bog, *L'Onanisme* fra 1758, der for alvor slog det medicinske fokus på onani fast og beskrev den som et sundhedsskadeligt symptom på forkert levevis. I dansk sammenhæng var det lægen Johan Clemens Tode, der forfattede bøger og oplysningsmaterialer om emnet. Ifølge Signe Mellemgaard opponerede han kraftigt imod direkte oversættelser af Tissot. Han mente, at detaljerede be-

skrivelser af onani ville udbrede problemet snarere end løse det - samme synspunkt som KGHs direktion giver udtryk for i brevet om onaniprofylakse i Grønland.

I Nunatta Allagaateqarfia/Grønlands Nationalarkiv kan man i de KGH ansattes skiftesager se, hvilke bøger folk ejede, og hvem der købte bøgerne ved skifteauktionerne. Titlerne bekræfter at både Tissot og Tode stod i bogskabene, ikke blot hos kirurgerne, som lægerne kaldtes, men også hos andre handelsansatte samt missionærerne. Diskussionen om faren ved italesættelsen af onanien resulterer ifølge Signe Mellemsgaard i en række kontroverser og forskellige skrifter om onani, og i Grønland dukker Todes pamflet fra ca. 1795 Om de bedste Midler at forebygge Følgerne af Selvbesmittelse og overdreven Elskov da også op i boglisterne. Diskussionen om den farlige italesættelse handler grundlæggende om det, der også kommer til udtryk i den grønlandske onanisag. Modargumentet mod den tilslørede, forsigtige beskrivelse af onani i oplysningsmaterialerne går på, at onanien ikke kan udbredes, da den findes overalt. Dog citerer Mellemsgaard den tyske pædagog Salzmann for at skrive, at den findes "overalt, hvor der er Cultur" og netop sondringen mellem natur og kultur er væsentlig for at forstå synet på seksualiteten i

Grønland. Onani blev betragtet som et kulturfænomen, der var opstået som følge af borgerskabets luksuriøse lediggang. Derfor er det, der foregår i Grønland, kulturimport af værste skuffe: Ikke blot civilisationens dyder, men også dens laster rammer de stakkels naturbørn som kropsligt lever et forbilligt naturligt og fysisk aktivt liv. For i kølvandet på oplysningstiden er det fæleste ved onanien ikke, at den er syndig i religiøs forstand, men at den er det civiliserede menneskes forbrydelse mod naturlig og sund livsførelse.

Nordpolens hunkøn og umoralske danske

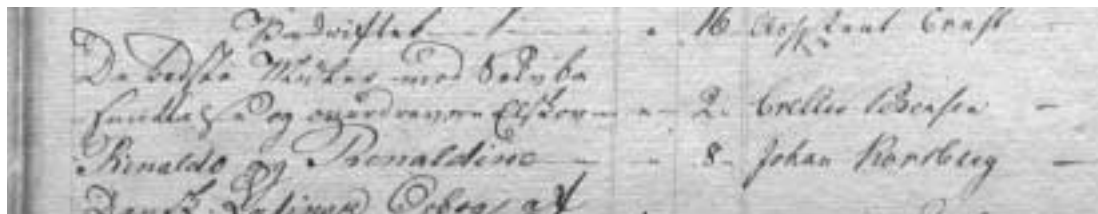
Sagen om onanien tegner et billede af sondringen mellem naturlig og kulturbetinget seksualitet legemliggjort i de to befolkningsgrupper i det koloniserede Grønland. Af andre lignende sager fremgår det, at især missionen forsøgte at introducere en slags balance mellem den frie, løsslupne og ukultiverede seksualitet, de så hos grønlænderne, og det 'løse levned' som nogle europæere opfordrede til i mødet med de grønlandske kvinder.

Sex og seksualitet blev ofte, mere eller mindre tilsløret, omtalt i embedsbreve. Seksuelle forhold og ægteskaber mellem danske mænd og grønlandske kvinder var et evigt tilbagevendende tema og en pro-

blematik, der vakte debat mellem de forskellige instanser, der havde med både den religiøse og verdslige kolonisation at gøre. En gennemgående holdning i brevene og aktstykkerne synes at være den, at hovedårsagerne til udenomsægteskabelig sex var manglende moral og selvdisciplin blandt de danske mænd. I brevene fra to af Nordgrønlands inspektører kan man læse, hvordan grønlandske kvinders seksualitet nærmest kommer bag på dem. Inspektør Schultz skriver fortvivlet om det interkulturelle sexliv i 1791 at "Grønlænderinderne selv er så gejlje (og hvem skulle troe det om Nordpolens hunkøn) at de møde og benytte enhver Leilighed for at treffe de elskede Danske, og disse umoralske ere som man kan vente ved saadanne Fristelser, og hielpe vel selv til at give Leilighed."

Den forrige inspektør, Willes, karakteristisk af grønlandske kvinder og mænds kropslighed rummer et tilsvarende syn på det fysiske kulturmøde: "Jeg kan ikke sige det med Vished, om de Grønlandske Fruentimmere af Naturen har mere Tilbøyelighed til Løsaagtighed end Mandkønnet, men det lader som de sidstes Kulde og Plegma, som de virkelig besidde i en høj Grad, er en rimelig og naturlig Årsag til, at de første, utilfredsstillende af deres egne Landsmænd, søge Tilfredsstillelse hos de Europæiske Mandfolk,

Bogliste fra auktion over Købmand Frederik Diderik Sechmann Fleischers bøger i 1821 viser at pamfletten om 'De Bedste Midler mod Selvbesmittelse og Overdreven Elskov' blev solgt til matros Crellis Pedersen for 32 skilling.

der i almindelighed er fyrigere og raskere." I de følgende passager beskriver inspektøren den europæiske bejler-teknik bestående af kærtegn, små gaver og andet som årsagen til de grønlandske kvinders stadigt stigende interesse for de danske mænd. Her vendes bøtten på hovedet, for Wille udtrykker forståelse for de grønlandske kvinders præference, som han opfatter den. Det er dog både i hans og hans afløser, Schultz', interesse at fjerne fokus en smule fra deres ansattes moralske egenskaber og i stedet placere skylden hos kvinderne. Missionærer som Kragh synes derimod overbeviste om den naturlige renhed og seksuelle uskyld blandt grønlænderne og harmes over den farlige indflydelse fra handelens ansatte. Det var et konstant stridspunkt mellem Missionskollegiet og KGH, hvordan man skulle højne moralen i de grønlandske kolonier. Willes forklaring spiller på det synspunkt, at den grønlandske seksualitet var grov og udannet, og i argumentationen viser han samtidigt sit syn på forskellen mellem europæisk og grønlandsk seksualitet ved at referere til den gamle temperamentslæres mennesketyper: Europæeren er fyrig og følsom, grønlænderen er kølig og ufølsom. Ligesom Schultz' 'Nordpolens hun-kjø', som var overraskende lidenskabelige, karakteriserer han umiddelbart de kolde egnes beboere i overensstemmelse med den humoralpatologiske temperamentslæres flegmatiske karakterbeskrivelse - den lidt virile vinter-, kulde- og alderdoms-type. Den indirekte reference til den flegmatiske karaktertype ses også hos Hans Egede, der i sin kendte Perustration fra 1741 opfatter grønlænderne som 'koldsindige'.

Seksuel opdragelse - uskyld og skam

Som i mange andre aspekter af koloniforholdet mellem danskere og grønlændere, blev grønlænderne betragtet som uopdragne børn - også i seksuel henseende. Modsat de danske KGH folk som missionærerne torndede imod, var der ikke tale om mangel på moral, snarere mangel på opdragelse og kultivering. Derfor gjaldt det for missionærerne om at sørge for, at denne opdragelse var rensset for de laster, som for eksempel grådighed og dovenskab, som denne kultivering kunne medføre. I Kraghs dagbog ser man eksempler på, hvordan missionæren fremhæver træk hos den grønlandske befolkning, som han tolker i en kristen optik om næstekærlighed og barmhjertighed (i forbindelse med fangstdeling), og i disse aspekter fremstår grønlænderne pludselig som moralske forbilleder for europæere. Derudover har både handelen og missionen interesse i at fastholde grønlænderne i deres fangst og selv bærende fangstøkonomi, idet det dels er livsgrundlaget for handelen, dels, i missionens optik, på mange måder er et udtryk for et simpelt, driftigt og dermed fromt liv.

En kristning af grønlænderne indebar også en opdragelse på det seksuelle område. Seksualiteten måtte tøjles for at kunne tilpasses kristen seksualmoral, der blandt andet krævede førægteskabelig, seksuel afholdenhed og monogami. Missionskollegiet skriver således i 1827 i et brev til Handelsdirektionen: "Disse Naturmennesker ansee nemlig ikke Løstgængelighed for nogen Last og forbinde følgelig heller ikke den Skam dermed som et cultiveret Folk erkjender." Hvis det skulle lykkes missionen at introducere

denne skamfølelse, var det nødvendigt at få europæerne i Grønland til at fungere som forbilleder. En fortvivlet missionær skriver i 1817 til inspektøren at særligt de overordnede i handelens tjeneste måtte tjene som forbillede for mandskabet og især grønlænderne: "For hvad kan man da fordr af Mandskabet? Og hvad af den mindre cultiverede, men sandelig i mange Henseender gode Grøn-lænder?" skriver han i en kritik af 'officerernes' "træden Religionen og den gode Orden under Fødder". Grønlænderne skulle beskyttes imod kultiveringens bagsider og på samme måde som man beskyttede dem mod kaffe, sukker og alkohol, forsøgte man også at beskytte dem mod den 'kultiverede' seksualitets excesser.

Fra missionens side betragtede man grønlænderne som lystne og seksuelt løsslupne i en naturlig, førkristen tilstand. Med europæiske øjne så man ikke, at det grønlandske sexliv også var underlagt et samfunds skiftende regler og systemer, der spillede en ligeså væsentlig rolle i samfundets indretning som i Europa. Som etnolog Hanne Thomsen pointerer i et foredragsmanus om seksuelle normer i Grønland i den tidlige kolonitid fra 1991, så var der forskel på, hvad en grønlænder og en europæer opfattede som seksuelt - f.eks. en nøgen overkrop. I 1818 foreslår Kraghs forgænger, missionær Løchte, at forbyde ugifte, danske mænd at bo sammen med grønlændere "da det for den blot sandelige Danske vist er saare forførende fra nøje og nær at omgaaes de til dels ganske blottede Grøn-lænderinder". Missionærerne så en vigtig opgave i at kultivere grønlændernes seksualitet og samtidigt undgå kultiveringens

Godhavn - i dag Qeqertarsuaq - i 1920'erne med inspektørboligen i midten af billedet. (Fotograf: John Møller. Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu/Grønlands Nationalmuseum og Arkiv, KNK11X1787)

farer: Man kunne jo først synde, når man havde lært, hvad synd var. Set fra et verdsligt synspunkt var sagen mere entydig. Da kolonibestyrer Mørch i 1798 bliver bedt om at vurdere, hvorvidt der bør laves love, der omfatter grønlænderne, omtaler han blandt andet 'løsagtighed' i sin redegørelse. Han stiller i den anledning 'kristen sædelære' op imod 'Naturens Rett' og vurderer, at "en Lov er upasselig for dette Faktum, thi det vigtigste Argument herimod af Naturens Rett": De døbte, der synder, skal belæres, men verdslig lovgivning kan der ikke blive tale om. Modsat missionærerne anerkendte Mørck eksistensen og funktionaliteten af grønlændernes egne regler til sikring af sociale relationer og forebyggelse af incest.

Naturlig og skamløs - civiliseret og syndig

Onanisagen uddyber billedet af det europæiske syn på både grønlandsk og europæisk seksualitet omkring 1800: Grønlænderes seksuelle adfærd blev ikke opfattet som den ultimative modpol til en kristen seksualitetsforståelse. Snarere var den et eksempel på en utæmmet og dyrisk, men også naturlig seksualdrift. Set ud fra et kristent synspunkt måtte den tæmmes og reguleres, men det var

utænkeligt, at den i sin naturtilstand kunne omfatte onani. Onani blev nemlig betragtet som en unaturlig, meningsløs og usund seksualitet - et fænomen, der var opstået i det europæiske borgerskabs overskudskultur. Dette bliver bekræftet i beskrivelsen af de såkaldt europæisk opdragede blandingsbørn af overordnede KGH ansatte i Grønland: Luksus, lediggang og forkælet opdragelse er de beskrivelser, der tordnes med i debatten om ægteskaber mellem kolonibestyrere og grønlandske kvinder. Jo mere borgerlig og velbeslået barnefaderen var, jo værre blev børnene. De blev opdraget fjernt fra det simple og hårde, men også sunde og moralske liv, som de grønlandske fangerfamilier repræsenterede. Missionær Kraghs rundspørge om onanien viser pudsigt nok også, at det kun er 'blandingerne', der har hørt om onanien - fra danskerne vel at mærke. Missionærens konklusion bliver derfor, at de 'ublandede' grønlænderne ikke kender til sagen, hvorimod de 'blandede', halvciviliserede har hørt om den og, omend underforstået, så kender europæerne naturligvis til sagen både i teori og praksis. Således afspejles det også i denne sammenhæng, hvordan missionæren opfattede seksualitet blandt datidens grønlændere, og hvorledes det drejede

det sig om at få styr på den utæmmede, grønlandske seksualitet, i kristen forstand, uden at kompromittere den uskyld den samtidigt repræsenterede. ■

Forslag til videre læsning:
Kragh, Peder. *Udtog af Missionair P.Kraghs Dagbog. 1ste & 2nden del. Dannevirkes Officin. Haderslev 1875.*

Mellemgaard, Signe. Kroppens natur. Sundhedsoplysning og naturidealer i 250 år. Museum Tusulanums Forlag. København 1998.

Mørck, Johan Christian. Avhandlinger om Grønland 1799-1801. I: H.Ostermann (red) Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser, meddelelser nr.52. Oslo 1942.

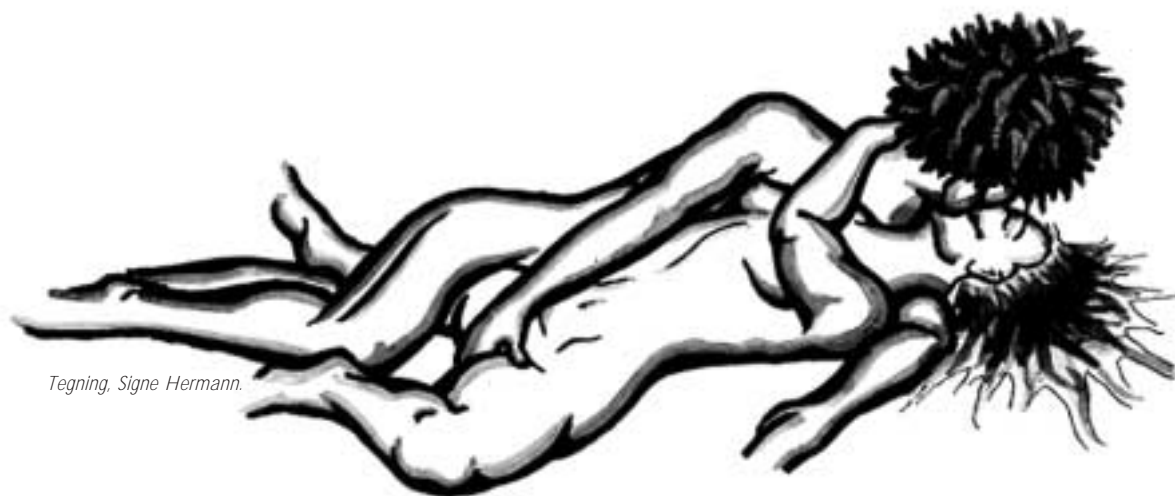
INGE SEIDING ER CAND.MAG. I KULTUR- OG SAMFUNDSHISTORIE. HUN HAR FOR TIDEN FORSKNINGSORLOV FRA EN STILLING SOM ARKIVAR VED NUNATTA ALLAGATEQARFIA/GRØNLANDS NATIONALARKIV FOR AT SKRIVE EN PH.D.-AFHANDLING OM ÆGTESKABER OG FORHOLD MELLEM GRØNLANDSKE KVINDER OG EUROPÆISKE MÆND I GRØNLAND I PERIODEN 1750-1850.

Billeder fra Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu/Grønlands Nationalmuseum og Arkiv.

LESBISKE MÆND

I SYDAFRIKANSKE TOWNSHIPS

Sorte afrikanske kvinder er ofte blevet fremstillet som passive ofre for maskulin dominans socialt og seksuelt eller som vilde, seksuelt utæmmelige og uciviliserede. Sorte kvinder, der igennem deres opførsel bryder med forestillingerne, er dog blevet mere synlige i det postkoloniale Afrika.

Tegning, Signe Hermann.

af DANIELLE GULDMANN SEKWATI

Jamen, de er jo mænd!

Det var min første dag i felten. Jeg befandt mig i Tshwane, Sydafrika. Nervøs og spændt tog jeg hen til organisationen, hvor jeg skulle møde mine informanter: en gruppe unge lesbiske kvinder fra de omkringliggende *townships*. Da jeg kom derned, blev jeg henvist til et mødelokale, hvor jeg skulle vente på min kontaktperson, Zanele, som skulle introducere mig for informanterne.

I mødelokalet sad en gruppe mænd i hesteko. De havde store posede bukser på, store løse t-shirts og kasketter. De sad tilbage på stolene. Luften var varm og stemningen tung. Snakken begyndte hurtigt at gå mellem de unge mænd, og der gik ikke lang tid, før de begyndte at komme med seksuelle opfordringer til mig.

Endelig kom Zanele og begyndte at tale med gruppen af

mænd. Til min store forundring gik det langsomt op for mig, at gruppen af mænd slet ikke var mænd i biologisk forstand. Det var de lesbiske, der skulle være mine informanter.

Dette første møde efterlod mig i vildrede, for jeg havde ikke forventet at møde kvinder, der opførte sig som mænd og fuldstændig lignede mænd. Hvordan skulle jeg forstå deres kønsudtryk? Kunne jeg overhovedet kategorisere

Forsamling af 'kvinder' med mandlige og kvindelige kropstegn.

dem som kvinder? Var de overhovedet kvinder? Var de mænd? Eller var de en slags begge dele eller....?

For at finde svaret på disse spørgsmål er det nødvendigt at forstå, hvordan mine informanter opfattede sig som køn, og hvordan dette køn kom til udtryk i deres seksuelle handlinger og seksuelle begær. Indledningsvis vil jeg dog se på de ideer, der ofte har været koblet til sorte afrikaneres

seksualitet (som ofte er forstået som en 'afrikansk seksualitet'), og hvilke konsekvenser det har haft på studier af seksualitet i Afrika. For det var netop disse ideer, der i første omgang motiverede mig til at foretage denne undersøgelse.

Sorte kvinder og seksualitet

I vestlige fremstillinger er sorte afrikanere ofte blevet skildret som tættere på naturen end hvide europæere. Dette har også afspejlet

sig i vestlige forestillinger om afrikanernes seksualitet og seksuelle begær. Sorte mænd og kvinder er ofte blevet fremstillet som hyperseksuelle og dertil amoralske, fordi de indgik polygame ægteskaber og flerpartneri.

Homoseksuelle handlinger blev af europæerne forbundet med vestlig kultur og civilisation; som en perversion, der ikke kunne være del af naturen, og derfor ikke en del af de afrikanske samfund.

Pontsho.

Steve.

Afrikanere blev derfor anset som heteroseksuelle.

Ideen om afrikaneres medfødte heteroseksualitet præger også forskningen i seksualitet og spredningen af hiv/aids i Afrika i dag, da der her er fokus på den heteroseksuelle relation. Dette til forskel fra forskningen i hiv-spredningen i vestlige sammenhænge, hvor der primært har været fokuseret på mandlige homoseksuelle relationer.

I afrikanske sammenhænge fokuserer internationale aktører, stats-

organer, ngo'er og forskere næsten udelukkende på heteroseksuelle relationer. Dette manglende fokus på homo- eller biseksuelle aktiviteter i lokale afrikanske og vestlige hiv-interventioner og undersøgelser om seksuelle aktiviteter medvirker til, at personer, der har seksuel omgang med personer med samme biologiske køn, ikke bliver målgruppe for formidlingen af sikker sex, og derfor bliver de også mere sårbare overfor hiv-smitte.

I det postkoloniale Afrika syd

for Sahara benægter statsledere og religiøse ledere ofte, at homoseksuelle handlinger er en del af de afrikanske samfund. De forbinder nemlig homoseksualitet med hvid dominans og ødelæggelse af det, de forstår som den oprindelige afrikanske levevis. Homoseksualitet er således forbudt i alle afrikanske lande syd for Sahara undtagen Sydafrika, og homoseksuelle møder stærk religiøs og politisk fordømmelse samt udsættes for forfølgelse, vold og mord.

"A man must always be on top"

Jeg studerede primært en gruppe på otte lesbiske i Tshwane i organisationen OUT. De identificerede sig alle som mænd. Informanterne opførte sig fuldstændig som andre unge mænd i *townshipet* gjorde. De bevægede sig primært i maskulint dominerede rum som for eksempel barer; de spillede fodbold i gaderne med andre mænd; de røg cigaretter og *dagga* (marijuana); de havde flere sex partnere (som altid var feminine i deres opførsel og påklædning); de drak øl og brændevin; de ikklædte sig posede bukser, store t-shirts og satte deres hår i maskulin frisure - eller barberede det af. De kaldte sig ligeledes ved mandnavne. De forstod sig selv som mænd, men de levede i et samfund, hvor de i høj grad blev mindet om deres kropslige køn igennem forskellige sociale, kropslige og økonomiske sanktioner.

De tilstræbte ikke en kønsskifteoperation. De forstod det at være lesbisk som at være en kvinde i biologisk forstand - men en kvinde, der handlede som en mand. Deres feminine partnere derimod blev ofte ikke betragtet som 'rigtige' lesbiske af omgivelserne, men som heteroseksuelle. Tit forstod partnerne sig ligeledes som heteroseksuelle, da de efterlevede kategorien kvinde; de opførte sig feminint og rettede deres begær mod personer, der havde en maskulin fremtræden. Dermed levede de op til forventningen om, hvordan kvinder opfører sig.

Informanternes forståelse af sig selv som mænd kom ligeledes til udtryk i det seksuelle møde. De forventede, at deres feminine partnere indtog en passiv position

i det seksuelle møde, og at de selv var aktive. Det var således kun den part, der identificerede sig som mand (den aktive), som kunne penetrere den andens skede med sine fingre og røre brysterne.

Som informanten Steve forklarer: *"I do the work, I am an active partner, and I prefer it 100 %, cause I'm a man"*. Pontsho fortæller også: *"... a man must always be on top. Yeah, a man must play his part, yeah... no, I feel like a man, when I am with my woman, when I am doing my thing"*.

Igennem deres maskuline handlinger og deres seksuelle begær og handlinger genfortolkede de, hvad det vil sige at være mand og kvinde. Det betød, at en kropslig kvinde godt kunne blive til en performativ mand, i hvert fald i nogle sammenhænge.

Informanterne reproducerede således kønskategoriernes 'mand' og 'kvinde', idet de efterlignede kategoriernes og tilstræbte et bestemt dominerende mandeideal. De forventede også, at deres partnere efterlevede idealerne for en 'god kvinde'. De stillede derfor ikke spørgsmålstejn ved mandens position i relation til kvinden, eller mandens sociale position i det bredere samfund. De forsøgte derimod selv i deres relationer til deres partnere og andre i deres sociale netværk at opretholde ideen om et naturligt kønshierarki og en selvfølgelig dikotomi mellem kategoriernes mand og kvinde. Det bliver derfor muligt, at en person, der i en kontekst har en social position som mand, kan have en biologisk kvindekrop.

Denne mand-kvinde-dikotomi bliver derfor tydelig i informanternes omgang med hinanden og

deres partnere, men også i forholdet til feminine bøsser. Ideen om dikotomien mellem manden og kvinden afspejledes nemlig også i informanternes omgang med feminine bøsser, hvor informanterne agerede mænd over for feminine bøsser i sociale sammenhænge, hvor det primært var maskuline lesbiske og feminine bøsser, der deltog.

Dette var især tydeligt til den årlige OUT-jule-frokost. Her stod informanterne om grillen og vendte bøffer. De drak øl, mens de pulsede på deres cigaretter og observerede de dansende 'kvinder' - En aktivitet, der oftest var forbundet med at være mand. De feminine bøsser, 'kvinderne', dansede forførende rundt og serverede maden for festdeltagerne. 'Kvinderne' benyttede også dametoiletterne, hvor de gentagne gange skiftede deres kjoler eller andet festtøj og tjekkede deres make-up og hår. 'Mændene' benyttede herretoiletet.

Til denne julefrokost behøvede hverken 'kvinderne' eller 'mændene' at forholde sig til køn som krop, fordi alle, som deltog i frokosten, accepterede, at køn her var performativt. De lesbiske mænd agerede her maskulint og som mænd, og bøsserne agerede feminint og som kvinder, hvilket igen rejste nye spørgsmål: Kunne en kropslig mand, der fremstillede sin krop feminint, og opførte sig i overensstemmelse med forestillinger om kvindelig adfærd også være et begærsobjekt for de lesbiske mænd? Når jeg spurgte mine informanter om dette, blev det først afvist af dem alle. Det viste sig dog, at den slags forhold, som var kontroversielle, faktisk forekom.

Om at begære en kvinde med penis

Det skabte et stort postyr i gruppen af informanter, da Pontsho var blevet set kysse og kæle med en feminin bøsse. Brian, for eksempel, mente, at sådan et forhold ikke var acceptabelt, da begge partnere var mænd. Men Pontsho fastholdt, at han var manden og den seksuelt aktive, og partneren var kvinden, fordi denne forstod sig selv, handlede og klædte sig som en kvinde. Pontsho argumenterede derfor for, at forholdet var legitimt i forhold til kravet om, at der skulle opretholdes en mand-kvinde-dikotomi i relationen. Brian mente derimod ikke, at Pontsho kunne agere seksuelt som mand i relation til en biologisk mand, da en biologisk mand kunne penetrere den biologiske kvinde med sin penis. Og her var Brian på linje med de fleste andre informanter, som fast-

holdt, at ved penispenetration ville en lesbisk mand blive gjort til en kvinde. Det vil sige, at partnerens kropstegn bestemte, hvilke positioner de kunne indtage i det seksuelle møde, når den ene var biologisk mand og den anden biologisk kvinde. Det performative køn sætter dermed ikke det kropslige køns hetero-normative betydning ud af kraft, når partnerne, der ind-

Brian.

går i forholdet, har to forskellige kropslige køn.

To kropslige kvinder kan derfor godt indgå i et forhold som mand og kvinde, fordi det er muligt for den lesbiske mand at agere mand seksuelt og socialt, men det er utænkeligt, at en mand er kropslig kvinde, når kvinden er en kropslig mand i et seksuelt forhold, fordi den dominerende og afgørende

idé om maskulin dominans bliver umulig at efterleve. Er kvinden den kropslige mand og manden den kvindelige krop, fordrejes den 'naturlige' kønsdikotomi mellem mand og kvinde, og dermed forstyrres den bredere sociale orden.

Ideer om køn blandt informanterne skal således ses i lyset af, hvordan køn forstås i det bredere

samfund: Dikotomien mand-kvinde er her dominerende, og manden har en vis ret til dominans over kvinden. Maskulin dominans udtrykkes seksuelt igennem mandens penetrering af kvinden, eller en anden biologisk mand for den sags skyld; for en kropslig mand kan også penetrere en kropslig mand, der agerer som kvinde og herved bekræfte sig selv som mand og og positionere modtageren af den seksuelle handling som kvinde.

Denne forestilling om mandens naturlige ret til dominans er ligeledes udbredt blandt de øvrige informanter, og de mener derfor, at den kropslige mand *skal* agere som mand, og den kropslige kvinde *skal* agere som kvinde i det heteroseksuelle møde. Det afgørende er, at den der i den seksuelle relation er defineret som manden ikke må miste sin position i forhold til kvinden.

Det bliver derfor tydeligt, at kroppen, dens kropstegn, dens kønsudtryk, seksuelle handlinger og seksuelle lysters betydning er sociale konstruktioner, som ingen universel eller naturlig betydning har. Seksualiteters, seksuelle begærs og kropslige/performative køns betydninger må da ses i deres kontekst og som formet af de bredere processer, der påvirker den givne kontekst, hvor køn og seksualitet udtrykkes. For at vende tilbage til artiklens udgangspunkt i diskussionen om sorte afrikanske kvinders seksualitet og evne til at føle seksuelt begær, bliver det klart, at sorte kroppe ikke begærer anderledes end hvide kroppe; at sorte afrikaneres seksualitet ikke er biologisk anderledes end hvide europæeres. Derimod bliver det tydeligt, at analysegrundla-

get for at forstå seksualitet, køn og seksuelt begær må tage sit udgangspunkt i de processer og kontekster, der former kroppenes betydning; hvad kroppen kan være, hvordan den kan begære, hvordan den kan føle køn, og hvordan kroppen kan handle som køn. Ved at undersøge køn og seksualitet ud fra dets kontekst, bliver det også tydeligt, at der er mange måder at udtrykke køn, seksualitet og begær på - også i afrikanske kontekster. ■

Anbefalet læsning:

Morgan, Ruth & Saskia Wieringa 2005:

"Tommy Boys, Lesbian Men and Ancestral Wives. Female Practices in Africa". South Africa. Jacana.

Murray, Stephen O. & Will Roscoe 2001 (1998):

"Boy-wives and Female Husbands. Studies in African Homosexualities". USA. Palgrave.

Robertson, Jennifer 2005:

"Same-sex Cultures and Sexualities. An Anthropological Reader". UK. Blackwell Publishing.

DANIELLE GULDMANN SEKWATI, MAGISTERKONFERENS I ANTROPOLOGI 2009, 2-ÅRIGE MASTERGRAD FOR CENTER FOR AFRIKASTUDIER, 2007. FELTARBEJDE: BLANDT LESBISKE I SORTE SYDAFRIKANSKE TOWNSHIPS OMKRING TSHWANE OG JOHANNESBURG. ER PT. TIDSBEGRÆNSET ANSAT SOM VIDENSKABELIG MEDARBEJDER OG MUSEUMSASSISTENT VED KVINDEMUSEET I ÅRHUS OG JOBSØGENDE.

Interesser: seksualitet, køn, race, postkoloniale studier, nationalisme, social kategorisering, eksklusion/inklusion, forestillinger om hiv/aids, nationsopbyggelsesprocesser.

alle fotos af forfatteren

ESSAY OM 'LUDER' STIGMAET

af *CHRISTIAN GROES-GREEN*

Det er et ældgammelt fænomen i Danmark og store dele af Vesten, at kvinder, modsat mænd, stigmatiseres som 'ludere' af deres omverden, hvis de er mere seksuelt udfordrende, end samfundets normer tillader. Alene luderkategoriens udbredelse og lange historie vidner om stigmaets omfattende magt og betydning i vores kultur. Dette essay er ikke et indlæg i diskussionen om prostitutionens årsager og status i det danske samfund, men en specifik analyse af luder stigmaets betydning i dag samt en kritik af nyere tendenser i det danske samfund til at ville regulere kvinders seksuelle adfærd. Analysens empiriske fokus er eksempler fra samfundsdebatten og fra et feltarbejde i det københavnske natteliv i forbindelse med research til et kapitel i debatbogen 'Sex i grænselandet', der udkom i 2006.

Luder stigmaets betydning og praksis

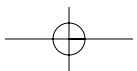
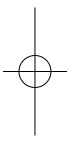
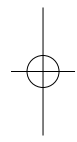
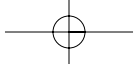
Historisk set er det sandsynligt, at fordømmelsen af luderer udspringer af tre væsentlige institutioner i den vestlige kultur: Den kristne moral, en patriarkalsk kønskultur og borgerskabets sædelighedsetik. Men frem for at undersøge den historiske oprindelse til luder stigmaet vil jeg se på, hvordan det stadig den dag i dag udtrykkes i den danske hverdagskultur. Hvordan kan det være, at luder stigmaet lever i bedste velgående trods årtier med kvindefrigørelse, øget ligestilling og seksuel frisættelse? Hvad ligger der i udtrykket, og hvorfor og i hvilke situationer tages det i anvendelse?

I det følgende vil jeg beskæftige mig med de typer af seksuel praksis, som typisk stempler kvinder som 'ludere', herunder 1. udveksling af gaver og penge i forbindel-

se med sex, 2. seksuel erfaring og antal af seksuelle partnere, 3. eftergivenhed overfor forførelse, samt 4. udfordrende eller erotisk sprogbrug, adfærd og påklædning. Jo flere af ovennævnte fænomener, der kendetegner en kvinde, des mere stigmatiseret risikerer hun at blive af sin omverden. Dermed, formoder jeg, har mange danske kvinder udsat sig for faren for at blive fordømt på baggrund af deres seksuelle liv og adfærd. Alligevel er det sparsomt med kvinder, der kritiserer eller vover at gøre op med luder stigmaet i den offentlige debat, i feministiske fora eller i forskningsverdenen.

Gavens kønslige dobbeltmoral: Den 'nemme' latina

For få år siden opstod en debat i flere danske aviser om faren ved det, som populært kaldes for 'su-

gar daddy' forhold eller med en faglig term 'transaktionelle forhold'. Det, som blev kritiseret ved 'sugar-daddy' forhold, er den angivelige tendens til, at unge kvinder og piger får gaver som mad eller drinks til gengæld for sex med rige og ofte ældre mænd. Den offentlige bekymring bestod i, at pigerne blev gjort sårbare i mødet med pengestærke mænd. Der var dog også stemmer i debatten, der pegede på de unge pigers eget ansvar og bebrejdede dem, at de ikke gjorde mere modstand overfor mænd, der prøver at forføre dem med gaver. I forbindelse med min undersøgelse i 2005 skrev jeg følgende ned om mit og nogle mandlige informanternes oplevelse af en kvindes møde med en ældre

mand i en bar,

"Jeg ser en super smuk latina-pige gøre entré. Hun har smukke maledede øjne, et forførende smil og bevæger sig elegant op til baren. Jeg selv og mændene omkring mig står og smugkigger lidt over imod hende. Hun ser os ikke. En ældre usigneret mand går over til hende og antaster hende. Vi tænker 'åh stakkel, nu blir hun overfaldet at en falleret gammel gris'. Han er vel i 60'erne, hun i 20'erne. Han er gråhåret, rødmosset, har hestehale og strittende gule tænder. Og han råber og griner uhæmmet. Men skønheden ser ud til

at blive godt underholdt. Hun virker imponeret af hans vilde fagter mens hun nyder de cosmopolitans han serverer for hende. Før vi får skyllet den første drink ned, tager han hendes hånd og kysser den. Kort tid efter forlader de baren arm i arm og han prajer en taxi. Lamslået står forsamlingen af unge mænd tilbage, skuffede over at hun vælger at gå med en ældre og utiltrækkende mand frem for en ung, flot og forførende mand som os. Og der falder flere bemærkninger om, at den unge latina-pige er nem og luderagtig."

Men hvorfor er det egentlig, at mænd stigmatiserer en kvinde, der tiltrækkes af en mand med penge? Er mænd frustrerede over, at kvinder trods de mandeidea-

ler, som de synes, de har monopol på? Eller er det udtryk for irritation over, at gaver og penge kan have en betydning i forførelsesprocessen?

Det er et udbredt fænomen, at mænd giver gaver til kvinder, som de er interesserede i (en middag, en fadøl, en tur i biografen). Det er muligt, at det virker uskyldigt og gentlemanagtigt, når mænd kurtiserer kvinder med gaver. Men gaver er aldrig helt 'uskyldige'. Som sociologen Marcel Mauss opdagede i forbindelse med sine studier af gaveudveksling blandt såkaldt primitive folk, indeholder gaver en særlig social kraft, der forpligter modtageren til at give noget tilbage eller i hvert fald at føle en gæld i forhold til giveren. Det er således gavens logik, at modtageren indprentes en følelse af forpligtelse til at give noget tilbage til gavens afsender. Men trods forestillinger om kønslig ligestilling anses det ikke nødvendigvis som tilstrækkeligt, at en kvinde giver en mand tilbage af samme skuffe, selv om det naturligvis hænder, at en kvinde returnerer en lignende ydelse til manden, f.eks. en øl, en middag, en biografur. Der er ofte en forventning om, at kvinden giver manden en fysisk anerkendelse til gengæld for hans gaver, for eksempel i form af et kys, kærtegn, sex eller troskab. Men mens kvinden forventes at indvillige i at have sex til gengæld for mandens gaver, er det omvendt ikke tilladt for kvinden at kræve disse gaver til gengæld for sex. I så fald risikerer hun at blive stigmatiseret. Mens mandens 'frivillige' gaver opfattes som tegn på storsind og charme, vil en kvindes krav om disse gaver ofte ses som lig med 'at være til salg'. Og følel-

sen af at stå i gæld til giveren kan lede en person til at gøre ting for ham eller hende, som man ikke ellers ville have gjort, for eksempel give personen adgang til sin krop. Så selvom den normale ide om gaver er, at de er uden motiv eller bagtanke, har de alligevel altid en virkning på både afsenderens og modtagerens forventninger. Gaver kan forføre og påvirke vores tiltrækningskraft.

Dog er der grænser for, hvor meget en kvinde må tage imod, uden at det bliver kriminelt. Hvor hun forventes at tage imod både dyre vine og diamanter, viser det sig, at der gælder et særligt tabu med hensyn til at tage imod penge fra en mand, med mindre de rask efter bruges til at betale for noget, der kan deles af begge parter (en middag, en tur i tivoli etc.). Som antropologerne Bloch og Parry fandt frem til, hænger dette tabu sammen med den vestlige ide om, at penge er 'kyniske' og 'upersonlige', og at de derfor står i modsætning til og ikke må sammenblandes med kærlighed og sex. I vores kultur, hvor manden i reglen stadig er rigere end kvinden, bliver spørgsmål om forholdet mellem penge og sex presserende. Lad os sige, at manden ejer både villa og bil og tjener til husholdningen. Hvilken forpligtelse følger med for konens vedkommende? Hvad sker der med hendes liv og livsstil, hvis hun ikke vil dyrke sex? Omvendt er det en udbredt ide i den vestlige verden, at kvinder, der tager imod for mange gaver eller penge, er ude på at plyndre manden. Eller at hendes seksuelle hengivenhed indeholder en bagtanke om at fortrylle manden, så han mister sin selvkontrol og af rent og skært

begær overgiver sin formue til kvinden. Det sidste er en ofte anvendt anklage, når mænd i tilfælde af skilsmisse forsøger at undgå formuedeling med deres kvindelige partner, særligt observeret i amerikanske retssager.

'Kvinden der havde knaldet over 100'

"Jeg har måske kneppet 100 fyre i mit liv. Hvorfor skulle jeg holde igen? Men det er kun noget mine veninder ved. Hvis jeg fik en kæreste, måtte han aldrig få det at vide. Så ville han helt sikkert mene, at jeg var 'billig' eller tro at jeg var 'utro'. Han ville sikkert også blive jaloux og måske gå fra mig."

Hvis man skal tro de mandlige deltagere i min undersøgelse af det københavnske natteliv i 2006, har mange danske mænd et stiltende ønske om, at deres faste kvindelige partner er mindre seksuelt erfaren end dem selv. Når manden vurderer sin udkårne, forekommer det, at han gransker hendes 'erotiske historik'. Hvis hun har 'spredt benene' lidt for vilkårligt, er der en risiko for, at hun bliver dømt løsagtig, mens det vurderes som en fordel, hvis hun har 'holdt benene samlet' med stor standhaftighed. Det gælder dog ikke i seksuelle forhold af mindre forpligtende art, såsom i elskerinde forhold eller i en såkaldt *one-night stand*, hvor der sjældent er forventning om et gensyn. I den type forhold viser det sig, at det for mænd er uden større betydning for forholdet, om kvinden har haft mange seksuelle partnere før dem. Nogle mener ligefrem, at det kan være en fordel for det seksuelle samvær i elskerinde forholdet, at kvinden

har stor erfaring, fordi hun bidrager til mandens erotiske fantasi om den seksuelt løsslupne kvinde.

I den forstand er kriterierne for match-making herhjemme ikke væsentligt forskellige fra kulturer med 'mødomstest' og forbud imod sex før ægteskabet. I Danmark er reglen om seksuel afholdenhed bare langt mindre udtalt, men konsekvenserne af at bryde reglen er slemme nok: Med mindre man holder sine store erotiske eventyr hemmelige, vil man som kvinde i nogle tilfælde have sværere ved at finde sig en fast partner, blive gift, respekteret og mødt med tillid fra mænd. Mandens forestilling om ejerskab og kontrol over kvinden opløses derimod ved kvindens uhæmmede lyst og gavmildhed overfor de mange. Modsat kvinden indgyder det ofte respekt og gør en mand attraktiv, hvis han har et udvidet og varieret erotisk erfaringskatalog. Det samme gælder, når manden indgår i et fast forhold. Som maskulinitetsforskerne Connell og Gutmann har konkluderet i deres undersøgelser af mænds status og seksualitet i henholdsvis Australien og Mexico, kan en mand sagtens være promiskuøs uden at miste status. Han kan tværtimod vinde agtelse blandt både mænd og kvinder i tilfælde af stor seksuel aktivitet og erfaring

Et lignende eksempel på tendensen til, at mænd dømmes kvinders 'løsagtighed' er denne erfaring gjort af en veninde,

Til et middagsselskab udbryder Maria: *"Jeg elsker bare når en mand slikker mig og samtidig borer en finger op i mit røvhul". Vi var ganske vist midt i en sexsnak, men udbruddet kom bag på de fleste gæster omkring bordet. Senere går snak-*

ken. Under desserten siger en fyr til mig, at han tror min veninde, "er klar på noget pik".

Der er ingen tvivl om, at fyrens konklusion var afledt af min venindes udtalelser om sex. Logikken er følgende: 'Kvinder der taler om sex, bør/ må være indstillet på sex og stille sig til rådighed for mænd omkring dem. Ellers skal de ikke åbne munden om den slags'. Selvom udtalelsen her forekommer uskyldig, er det værdt at bemærke, at det er den samme logik, som går igen, når mænd retfærdiggør deres handlinger i forbindelse med voldtægt. Ofte hævder voldtægtsmænd, at kvinden 'selv var ude om det', fordi hun virkede flirtende eller seksuelt udfordrende. Der er altså risiko for, at mænd misforstår eller manipulerer med kvinders signaler i form af tidligere seksuel adfærd eller udsagn i retning af at hun, trods afvisninger, er tilgængelig. Ifølge antropologen Camilla Kvists undersøgelse af voldtægter i Danmark er den yderste konsekvens af den slags kvindesyn en tingsliggørelse af kvinden, som dermed ikke længere ses som et helt menneske, men som tilhørende en kvindekategori, der i kraft af sin tilgængelighed bliver redskab for opfyldelsen af et behov.

'Lår og bare maver': Den repressive kvindesag og dens alternativ

Forud for en bytur fik en kvindelig bekendt følgende kommentar af sin veninde,

"Kan du ikke ta noget tøj på, du ligner altså en nede fra Skelbækgade" (Gade på Vesterbro i København der bruges af prostituerede

som pick-up sted). Hun bar en kort nederdel og en stumpet trøje, så man ku se et stykke bar mave.

I de senere år er der fornyet fokus på kvinders påklædning, ansættelighed og seksuelle signaler. I 2005 opstod en debat i medierne om forholdet mellem unges påklædning og risikoen for voldtægt. Flere kvindesagsforkæmpere mente, at det var upassende for særligt unge kvinder at være udfordrende klædt på, fordi det i deres øjne er lig med at byde sig til for mændene. Nogle mente oven i købet, at kvinder, hvis de bliver voldtaget, selv har et ansvar for overgrebet, hvis de bærer udfordrende tøj i gerningsøjeblikket. Konsekvensen af den holdning er, at kvinder selv skal tage ansvaret for mænds 'ustyrlige' lyster og indrette deres påklædning og væremåde derefter. Indtil nu har det mest handlet om mænds fordømmelser af 'luderen', men ønsket om at kontrollere kvindens seksualitet kommer i dag i lige så høj grad fra kvinder. Således stod Dansk Kvindesamfund for en kampagne, hvis formål var at advare unge kvinder imod prostitution med det argument, at 'ludere er ofte syge mennesker, der har et unormalt forhold til deres seksualitet'.

Kvindeforkæmpere kan og skal ikke skæres over en kam. Mange er drevet af ønsket om ligestilling på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet, men endnu flere er tilsyneladende fokuseret på adfærdssændringer. Hvor kvindesagen tidligere primært havde et økonomisk og socialt motiv, har den dog i nyere tid haft en tendens til at blive båret frem af en moralsk dagsorden om at ændre

mænd og kvinders adfærd og holdninger i forhold til det seksuelle område. Øverst på dagsordenen har stået en regulering af eller afskaffelse af bestemte seksuelle praksisser, herunder salg og køb af seksuelle ydelser i form af prostitution eller striptease, teenageres frække sprogbrug og udfordrende påklædning, tidlig seksuel debut, sadomasochisme og pornografiske udtryk. I nyere tid har forskellige religiøse organisationer istemt kvindesagens kritik af det, som kaldes 'pornificering' eller 'seksualisering af samfundet'. Kvinder, som engagerer sig i en af overstående praksisser, risikerer at blive fremstillet som enten syge (psykisk uligevægtige, perverse), som ofre (for pædofili, incest, porno-manipulation, mænds begær) eller som amoralske (hvor seksuel adfærd ses som en hån imod kvindekønnet eller betegnes som syndigt).

Den franske digter Baudelaire skrev engang at, "I et penge-samfund er alle mennesker 'ludere'". Det vil sige, at alle i større eller mindre grad er til salg som arbejdskraft eller varer for hinanden. For at glemme den virkelighed, skrev Baudelaire, udstøder vi en bestemt gruppe som enten 'ofre' eller 'syndere', modsat resten af borgerne der er 'frie' og 'anstændige'. Han så den udstødte kvinde i 'luderskikkelsen' som den ultimative syndebuk for kapitalismen. Hun sætter et spejl op for det borgerlige samfund og afklæder det dets moralske hykleri. Med udstødelsen af kvinder, der tager penge for sex, kan vi bedre skjule, at penge og social ulighed gennemsvyrer alle forhold, inklusive ægteskaber og almindelige erhverv. Med kritikken af uanstændige kvinders adfærd forsvares des-

uden den borgerlige livsstils ansæthed og rigtighed, selvom den reelt ofte bygger på ulighed mellem kønnene og mandens kontrol med kvinden.

I modsætning til nutidens kvindegagsforkæmpere udtalte den franske filosof og feminist Simone De Beauvoir følgende: "Problemet er ikke, at kvinder prostituerer sig, men at der ikke er flere, der vælger at gøre det" og, "I ægteskabet er man ansat som kone for livet, af en enkelt mand, mens man som prostitueret har adskillige mænd, der betaler én per gang". Hendes feministiske projekt handlede om, hvordan kvinder kunne gøre sig uafhængige af ægteskabet og den patriarkalske orden, som det repræsenterede. Blandt andet ville kvinden gennem en klar materialistisk dagsorden kunne sikre sin uafhængighed af manden og samtidig påvirke ham i en bestemt retning. Logikken er, at kvinden har 'noget' som manden ønsker (hendes køn), og denne ressource skal omsættes i et politisk og økonomisk projekt til gavn for kvinders ligestilling.

Frem for at indfri mandens ønske om sex, mente De Beauvoir, at kvinder burde udnytte mandens svaghed til at opnå den ligestilling, kvinder har krav på. Men det kræver, at kvinder organiserer sig og stiller samme materielle krav til gengæld for seksuelle ydelser. Beauvairs radikale ide var naturligvis utopisk. Men vi ser i dag konturerne af en ny kønsorden, hvor uafhængighed er mange kvinders mantra. Kvinder begynder at fravælge ægteskab og drømmemand til gengæld for et fleksibelt netværk af venner og elskere. Det hænger blandt andet sammen med øget økonomisk autonomi.

Flere kvinder vælger også at få børn alene. Nogle gange befrugtes de af en ven, andre gange af et engangsknald. I begge tilfælde er manden perifer.

Det er muligt, at danske og vestlige kvinder i dag oplever en stigende grad af frihed og lighed, økonomisk og seksuelt, men trods årtier med kvindefrigørelse findes luder stigmaet stadig og peger på, at der findes uligheder mellem mænd og kvinder, der for længst burde være historie. ■

Videre læsning:

Groes-Green, Christian & Marianne Grums Tyllesen. Sex i grænselandet. Tiderne Skifter, København 2006.

Kvist, Camilla. Jeg er! - Er jeg?: en fortælling om vold og væren. Speciale. Københavns Universitet 2002.

CHRISTIAN GROES-GREEN ER PH.D. STUDERENDE PÅ AFDELING FOR MEDICINSK KVINDE- OG KØNSFORSKNING VED INSTITUT FOR FOLKESUNDHEDSVIDENSKAB, KØBENHAVNS UNIVERSITET. HAN ER UDDANNET ANTROPOLOG OG HAR LAVET FELTARBEJDER I BRASILIEN, MOZAMBIQUE OG DANMARK.

FLERE KONER, FORTÆLLINGER OM

af MIRIAM KOKTVEDGAARD ZEITZEN

Fortællinger om kvinder, der gifter sig som kone nummer to, fordi de hunger efter sex, er steget i takt med, at polygami (flerkoneri) bliver mere udbredt i Kuala Lumpur, Malaysia. Begæret brænder hos både mænd og kvinder, men hvor der er større accept af mænd, der tager flere koner for at få mere sex, så fremstilles deres nye koner ofte som mandeædere.

Hasnah lå udstrakt på gulvet i stuen. Den kvindelige bomoh (shaman) sad ved siden af hende, intenst messende, med lukkede øjne. Hasnah lå stille med flakkende øjne og faldt i trance. I et andet hjørne af stuen flokkedes folk omkring en karaokemaskine. Højlydte fortolkninger af amerikansk popmusik blandede sig med lyden af folk, der gik ind og ud af huset, sad lidt, snakkede lidt, spiste lidt, børn der løb omkring og legede.

Bomohen arbejdede dybt koncentreret og uforstyrret videre over Hasnahs krop. Normalt foretager en bomoh ikke en åndeud-

MERE SEX

BEGÆR I KUALA LUMPUR

drivelse i fuld offentlighed. Men bomohen kunne mærke, at Hasnah var besat af en meget stærk ånd, og indvilgede i at hjælpe hende med det samme. Alle til stede kendte Hasnah godt og lod diskret som ingenting.

Hasnahs hoved blev nu bearbejdet, men lynhurtigt bevægede bomohen sine hænder ned mod Hasnahs fødder, hvor hun trak åndeformen ud af storetåen. Hasnah var nu uden for direkte fare for magiske overgreb. Efter uddrivelsen gik hun til bomohen i syv dage: "Hun holdt øje med mine årer og tog de onde ånder ud. Nu kan jeg tænke klart igen."

Hasnahs historie

Hasnah er en højtuddannet og selvstændig 42-årig direktør, som hemmeligt giftede sig i England med sin mand som hans anden kone. De havde været ungdomskærester; nu, som 40-årig, og dermed langt over den normale 'giftealder' for en malaysisk kvinde, føler hun, at det er hendes sidste chance for at blive gift. Men deres ægteskab er truet. Manden afser stadig mindre tid til Hasnah, de ses sjældent og kun til en hurtig hyrde-time. Og det er specielt pinefuldt, for sex var en direkte årsag til, at de blev gift.

I London levede Hasnah i flere

år sammen med en indisk kæreste, der ligesom hende var fra Malaysia, men ikke var muslim. De var ikke gift, hvilket i England var relativt uproblematisk. Men når de rejste hjem til familien i Malaysia på ferie, sås de end ikke. Her var Hasnah en ugift kvinde, og som ugift muslimsk kvinde var et seksuelt forhold helt uacceptabelt. Det ville bringe skam ikke kun over Hasnah, men over hele hendes familie.

I Malaysia kan det også have mere konkrete konsekvenser for muslimer at befinde sig alene med en potentiel partner uden at være gift med vedkommende. Begge

Kvinder og børn sidder adskilt fra mænd ved bryllupper og andre festlige lejligheder.

parter kan blive arresteret under khalwat-loven, hvor muslimer afsløret i 'tæt nærhed' med hinanden kan risikere bøde, fængsel eller ydmygelse for deres formodede seksuelle relationer. Hvis man som Hasnah er fra en prominent familie, vil historien hurtigt komme i medierne, og ydmygelsen forstærkes.

Da Hasnahs ungdomskæreste dukkede op i London, genopblusede deres lidenskab. For Hasnah var det lysten, der drev værket. Men for hendes mand blev det magtpåliggende at blive gift med

Hasnah for at legitimere deres seksuelle forhold. Dels var det sikrere at gifte sig, så de ikke havde noget at frygte hjemme i Kuala Lumpur, hvis de skulle blive fanget i en af de khalwat-razziaer, som de religiøse myndigheder foretager. Dels følte han det som muslim forkert at have sex med en kvinde, som han ikke var gift med.

Men Hasnahs mand var allerede gift med en anden kvinde. Så da Hasnah blev hans kone nummer to og flyttede tilbage til Kuala Lumpur, forandrede deres sexliv sig radikalt. Nu skulle hun pludselig

forhandle og kæmpe om adgang til mandens gunst. For Hasnah, som havde nydt 10 års seksuel frihed i England, var det en vanskelig proces at vende tilbage til Malaysia og underlægge sig landets seksuelle restriktioner. Hun var nu tvunget til at gifte sig for at kunne leve sammen med sin partner - eller bare have sex med ham.

Hasnahs ægteskab begyndte at vakle, og hun ringede til førstekonen for at fortælle hende, at hun eksisterede. Resultatet blev ikke som håbet, at førstekonen gik fra manden. I stedet prøvede hun, ifølge

Gaver præsenteres ved et malaj bryllup.

Hasnah, at drive Hasnah ud af ægteskabet ved hjælp af magi. Blandt andet ved at trylle Hasnahs ansigt grimt, så manden ikke ville kigge på hende (et udbredt angreb i kærlighedsmagien) og derfor ikke ville elske med hende. De magiske angreb blev så intense, at Hasnah følte sig nødsaget til at lade sig underkaste en åndeuddrivelse.

Polygami og magi

Ifølge muslimsk lov har mænd ret til at gifte sig med op til fire koner. Men en mands ret til at tage mere end en kone bliver ikke au-

tomatisk tilkendt i Malaysia. Hans ansøgning om polygami skal godkendes af den lokale Syariah-domstol (muslimsk domstol). I Kuala Lumpur skal manden informere og få samtykke fra sin første kone, noget som mange mænd er ude af stand til eller uvillige til at gøre. Derfor vælger mange mænd at gifte sig i en anden af Malaysias delstater eller i et andet land. England, Malaysias tidligere koloniherre, er som i Hasnahs tilfælde en favorit blandt Kuala Lumpurs rige overklasse.

Denne fremgangsmåde er ble-

vet så almindelig, at der formentlig i dag er flere hemmelige end offentlige polygame ægteskaber. Det skaber grupper af førstekoner, som ikke aner, at deres mænd har giftet sig med andre kvinder, og grupper af andenkoner, hvis mænd har 'glemt' at fortælle dem, at de allerede er gift, samt en stor gruppe af kvinder, som tæller både første- og andenkoner, der ligesom Hasnah har en mand mere af navn end af gavn - følelsesmæssigt og seksuelt.

Det er med til at gøre kærlighed - både åndelig og kødelig - til et primært fokus for magisk praksis i Kuala Lumpur. Der er endeløs brug for magisk assistance i kærlighedens verden, som kun vanskeligt kan underkastes nogen form for kontrol. Gennem brug af magi kan folk få luft for de stærke følelser og voldsomme spændinger, som polygami kan skabe, ikke mindst omkring sex. Hævntørst er en potent drivkraft for magi i Malaysia, som andre steder, især hævn over den seksuelle rivalinde i ægteskabet.

Første- og andenkoner tyer ofte til magi af samme grunde: for at udstøde deres medkone og/eller få deres mands eksklusive opmærksomhed. Førstekoner påstår også typisk, at kvinder fortryller gifte mænd for at kunne blive deres andenkoner. Især hvis kvinder er fraskilte, enker eller ud over den normale giftealder (over 30 år), bliver de anset for desperate nok til at bruge magi for at blive gift.

Fortællinger om begær

Netop kvinder, der er fraskilte, enker eller ud over den normale giftealder, bliver ofte anset for at gifte sig på grund af 'begær'. Kødeligt begær anses for kulturelt uacceptabelt for ugifte malajkvin-

der, som ikke bør være seksuelt aggressive, i hvert fald ikke offentligt. Når en kvinde bliver beskyldt for at have fortryllet en mand for at kunne gifte sig med ham, er det som regel en slet skjult beskyldning om, at kvinden har giftet sig på grund af sex.

En mand, som tager sig en kone nummer to, bliver også ofte anset for at gøre det på grund af sex, men det er socialt mere acceptabelt. Mænd anses nemlig for at besidde større seksuelle behov end kvinder. Behov som en enkelt kvinde ikke normalt vil kunne tilfredsstillere. Mænd anses derfor også ofte for at indgå polygame ægteskaber som følge af 'begær'. Enten fordi de har brug for et acceptabelt afløb for deres seksuelle drifter eller for at legitimere et allerede eksisterende seksuelt forhold.

Syariah-domstole, som behandler mænds ansøgninger om polygami, såvel som medlemmer af samfundet generelt, anser det gerne for den bedste løsning at give den begærlige ægtemand lov til at gifte sig med endnu en kone for dermed at undgå zina (utroskab), en alvorlig forseelse i islam. En del mænd kan derfor føle sig berettiget til at gifte sig med en anden (ofte yngre) kone for at tilfredsstille deres 'naturlige behov'.

Det gælder dog ikke nødvendigvis for de mænd, der gifter sig med flere koner, selvom de ikke har det økonomiske grundlag for at gøre det. Polygami i Malaysia har traditionelt været den rige overklasse og aristokratiets domæne. Mindrebemidlede polygamister kan anses for at have en potentiel destruktiv - men også lidt komisk - mangel på kontrol over deres seksuelle drifter.

Kvindens farlige seksualitet

Romantiske følelser og lidenskab mellem mænd og kvinder har altid indgået i det malajiske kulturelle repertoire. Både mænd og kvinder anses for at have seksuelle behov. Behov, som en ægtefælle har pligt til at tilfredsstillere. Traditionelt gik malajkvinder ikke med slør eller tørklæde og skulle ikke holde sig inden døre. Men de senere år har en islamisk vækkelse i Malaysia, inspireret af en mellemøstlig, arabisk-orienteret islam, betydet, at malajers opfattelse af især kvinders seksualitet har forandret sig.

Forestillingen om en kraftfuld og potentielt farlig kvindelig seksualitet, som findes i mange muslimske (såvel som ikke-muslimske) samfund, vinder frem. Og det har betydet et øget fokus på at kontrollere malajkvinders seksualitet. Det kommer blandt andet til udtryk gennem ændret påklædning: stadig flere malajkvinder dækker deres hår og klæder sig i løse, ikke-afslørende gevandter. Det kommer også til udtryk i måden, hvormed (visse) kvinders seksualitet omtales som noget aggressivt, noget truende for mænd - og andre kvinder.

Historisk har malajkvinders seksualitet være anerkendt som vigtig og stærk, og sådan er der stadig mange, der opfatter den, i hvert fald inden for ægteskabets rammer. Men som en omfattende undersøgelse af kvinders sexliv i Malaysia har vist, opfattes og opfatter et flertal af malajkvinder sig som den føjelige part overfor mændene med hensyn til sex. Det er manden, der bestemmer i familien, også når det kommer til sex og seksuel tilfredsstillelse.

De fleste kvinder oplever det samtidig som vanskeligt at opnå et

mere tilfredsstillende sexliv, for det er blandt malajer i udbredt grad tabu at tale om sex. Forældre taler ikke med deres børn om det, og selv ægtefæller har svært ved at tale om sex med hinanden. Blandt andet bruger malajer i stigende grad indonesiske eller arabiske begreber for intime kropsdelen og undgår derved at tale om dem direkte.

Malajkvinders kontrol over deres kroppe og deres seksualitet er blevet mere begrænset, i takt med at en arabisk-orienteret islam får større indflydelse på malajernes hverdagsliv. Og det betyder, at hvor der stadig er en vis accept af mændenes seksuelle bevæggrunde for at engagere sig i polygami, kan der være en anderledes manglende forståelse for kvinders ditto. Ikke mindst når det gælder magtfulde og succesrige karrierekvinder.

Magt og sex

Magtfulde kvinder i Malaysia (som så mange andre steder) udløser generelt en vis kulturel ambivalens omkring kilden til deres magt. Det kommer blandt andet til udtryk i en forestilling om, at kvinder, som bestrider høje stillinger, er magtfulde individer, som har en umættelig seksuel appetit på linje med deres personlige økonomiske og politiske ambitioner. Og det giver næring til fortællinger om mandeædende andenkoner i Kuala Lumpur. Andenkoner, som netop kan være magtfulde karrierekvinder.

En anden kilde til fortællingerne om de sexhungrende andenkoner er den kulturelle ambivalens, som også udløses af polygamien i Malaysia. For på trods af polygamienens religiøse basis i islam er den ikke ubetinget socialt accepteret af

den brede befolkning. Når malajernes ambivalente forhold til polygami flyder sammen med deres ambivalente forhold til magtfulde karrierekvinder, der har valgt ægteskab og dermed moderskab fra, kan det blive en af kilderne til fortællinger om seksuelt aggressive andenkoner.

Andenkoner anses nemlig ofte for at være 'dårlige kvinder'. Andenkonerne er jo det synlige tegn på polygami: indbrydere i og nedbrydere af monogame ægteskaber. Rafidah, en 56-årig advokat, fortæller, hvordan en af hendes bekendte, en prominent mands anden kone, er en 'dårlig kvinde', der ødelægger ægteskaber. Rafidah har selv været vidne til, at denne kvinde, "som er fra en aristokratisk familie", havde sex med en anden mand mens hans kone sad uden for rummet. Det er ofte det stereotype syn på andenkoner.

Andenkoner er så tæt forbundet med sex, at de som nævnt ofte beskyldes for at gifte sig som kone nummer to, fordi de har 'behov' for en mand eller ligefrem er sexgale. Så sexgale, at de er ligeglade med at gøre den anden kvinde fortræd, hvis mand de 'stjæler'. Fraskilte kvinder og enker anses for typiske 'mandeædere'. Etersom de havde legitime seksuelle relationer i deres tidligere ægteskab, anses de for at have et specielt stærkt behov for at genoptage dem.

Rafidah fortæller videre, at den prominente mand havde giftet sig med kone nummer to, fordi han savnede intellektuel stimulation fra sin første kone. Derimod blev kone nummer to beskrevet som en 'ægtemandsfanger': "For hende var det bare sex. Hun ville have en mand. Hun var fraskilt med voksne

børn. Hun giftede sig ikke, fordi han var rig og berømt, men fordi hun ville have en mand." At mænd også gifte sig for at få sex, anså Rafidah som så mange andre malajer for mindre chokerende og mere acceptabelt.

Begær, kærlighed og sex

Vender vi nu tilbage til Hasnah, så afspejler og nærer hendes historie netop denne stereotype forestilling om andenkoner og deres seksualitet. Hasnah tilhører nemlig en gruppe af ugifte karrierekvinder, som i stigende omfang gifte sig som anden- eller tredjekoner. For disse kvinder indgår sex ofte som en vigtig del af ægteskabet, for det at kunne dyrke legitim sex kan være den mest presserende grund til, at en ellers økonomisk og socialt uafhængig kvinde overhovedet gifte sig.

Hasnah giftede sig som så mange andre kvinder som andenkone 'af kærlighed'. Hun var ikke specielt glad for at blive kone nummer to, men "min mand kunne jo ikke forlade sin første kone på grund af børnene". Etersom han ikke skulle forsørge hende, ville hun gerne have fortsat deres forhold uden at gifte sig med ham. Men det var ikke muligt i Malaysia.

Kærlighed bliver sjældent nævnt som grund til, at mænd gifte sig med kone nummer to. Måske bliver kærlighed anset for at indgå i det 'begær', som mænds polygame impulser ofte anses at stamme fra. Det bliver også kun sjældent foreslået, at en mand burde forlade sin første kone for at være sammen med sin nye kærlighed. Det anses generelt for mindre vigtigt end hans ansvar overfor sin første familie.

På samme måde kan 'kærlighed'

som begrundelse for, at kvinder som Hasnah gifte sig som kone nummer to, være en socialt acceptabel eufemisme for sex eller 'begær'. Som Hasnah påpeger, så har enlige og fraskilte kvinder jo også seksuelle behov, men har svært ved at finde socialt acceptable måder at udtrykke dem på. Selv om de bor væk fra familien og kan klare sig selv økonomisk, så kan de "ikke gå ud offentligt med en kæreste. De skal være gift, for sex uden for ægteskabet er uacceptabelt".

Og derfor kan magtfulde og succesrige karrierekvinder som Hasnah inspirere til fortællinger om sexhungrende mandeædere, der gifte sig som kone nummer to. ■

Forslag til videre læsning.

Karim, Wazir J. (red.) 'Male' and 'female' in developing Southeast Asia. Berg Publishers, Oxford 1995.
Koktvedgaard Zeitzén, Miriam. Polygamy. A cross-cultural analysis. Berg Publishers, Oxford 2008.
Peletz, Michael. Reason and Passion. Representation of Gender in a Malay Society. University of California Press. Berkeley 1996.

MIRIAM KOKTVEDGAARD ZEITZEN, PH.D. I SOCIAL ANTROPOLOGI (CAMBRIDGE, ENGLAND); ADIUNKT VED INSTITUT FOR TVÆRKULTURELLE OG REGIONALE STUDIER, KØBENHAVNS UNIVERSITET. ARTIKLEN ER BASERET PÅ MATERIALE INDSAMLET GENNEM TO ÅRS FELTARBEJDE I KUALA LUMPUR, MALAYSIA.

(På nær billede nr. 2 side 22 er alle fotos af forfatteren.)

fotos af forfatteren

HOMOFOBIN I LETTLAND

EXEMPLET PRIDE

De består av en liten grupp utlandsstödda omoraliska individer. De sysslar med perversioner som bygger på principen jag har provat allt så varför inte det här. De vill tvinga sin onaturliga livsstil på hela nationen. De är andliga kryppingar och att visa tolerans emot dem skulle vara absurt. De här uttalandena kommer från några av Lettlands politiker, ministrar och en ordförande i regeringens utskott för mänskliga rättigheter. De pratar om homosexuella.

af CAMILLA ZIEDORN

Det är naturligtvis inte alla som uttrycker sig så, men tillräckligt många och politiker av annan åsikt står tysta. Emellanåt kommer attityderna upp till ytan och blir påtagliga, till exempel vid Pride, den årliga festivalen för homo-, trans- och bisexuella, eller hbt-personer. I maj i år var det dags igen, Pride skulle anordnas i Riga.

Tillstånd för den parad som är en del av festivalen ska sökas hos Rigas kommunfullmäktige. Varje år har det inneburit en kamp för arrangörerna att få igenom tillståndet och så även i år. En vecka innan evenemanget blev det ändå klart och fritt fram, tillståndet för paraden hade beviljats.

Några dagar senare cirkulerade ett brev i Rigas kommunfullmäktige. Man ville återkalla beslutet, eftersom polisbeskyddet skulle svida i stadens plånbok och under en pågående ekonomisk kris måste man spara och vara försiktig med alla utgifter. En majoritet av ledamöterna skrev under brevet och paraden skulle stoppas. Det var först efter att arrangörerna snabbt gick till domstol och överklagade som den tillslut fick genomföras.

Att demokratin inte är helt fungerande i Lettland har man sett inte minst efter senare tiders politiska missnöje och korruptions-skandaler. Regeringen har fått avgå, flera ministrar har avslöjats för korruption, säkerhetspolisen

är aktiv och förhör misstänkta individer. Det politiska systemet och individens rättigheter hänger lösa när den ekonomiska krisen skakar om. Motståndet mot de sexuella minoriteterna är ännu ett tecken på att landet inte har nått en acceptabel nivå av demokrati.

- Man märker ändå inte av det så mycket. Om jag har låg profil så är det ingen som säger någonting, säger Ronalds.

Han sitter med sina vänner i en park i Riga och väntar på att paraden ska börja. Utanför parken står demonstranterna. De skriker och viftar med skyltar för att visa sitt missnöje med de homosexuella. Ronalds och hans vänner tycks inte bekommas. De säger att extre-

Eduardas Platovas, initiativtagare till den litauiska HBT-organisationen LGL och en av arrangörerna av Baltic Pride

ma grupper och homofober ändå är få och Ronalds har till och med valt att berätta att han är gay på sin arbetsplats.

- *Jag var lite orolig innan, men det har varit okej*, säger han. *Jag blir inte behandlad annorlunda.*

Det finns lagstiftning som skyddar hbt-personer i Lettland. Sedan 2006 omfattas dem av diskrimineringslagen. Det är numera förbjudet att särbehandla någon på grund av dennes sexuella läggning.

Det finns dock också tendenser i andra riktningen, med lagar som försvårar säkerställandet av hbt-personers rättigheter. 2005 infogade landet en definition i grundlagen som preciserar att äktenskapet är en förening mellan en kvinna och en man. På så sätt kvävs offentligt erkända samkönade relationer i sin linda och man omöjliggör en utveckling mot att personer av samma kön i framtiden ska kunna gifta sig.

Det här går emot principerna i EU, som Lettland sedan 2004 är medlem i. Vissa menar till långsamhet och att man bör anpassa lagar och förordningar efter det lettiska samhället. Andra röster menar att EU inte bara är form, utan också innehåll. Unionen är en värdegemenskap och Lettland måste sluta plocka russin ur kakan och börja anpassa sig även till de svårsmälta delarna.

Lettlands hbt-organisation Mozaika arbetar för att förbättra situationen. Mozaika bildades 2005, efter att den första Pridefestivalen i landet med ungefär 50 deltagare väckte vrede och fasa hos en mångdubbelt större skara fördomsfulla.

Nils Muiznieks var tidigare integrationsminister i Lettland. Han säger att motståndet mot homo-

sexuella kom upp på den politiska agendan 2005.

Studier som gjordes innan 2005 visar att attityden till homosexuella var negativ i landet även då. Men det var ett dolt problem. De homosexuella var med mycket få undantag fortfarande i garderoben. I och med den första Pridefestivalen blev de synliga och konflikten kom upp till ytan.

- *De fördomar vi nu ser har funnits här hela tiden, men utlösts av att homosexuella börjar synas*, säger Nils Muiznieks. *Partiet som jag var med i, och det skäms jag för, har stått i förgrunden i fördömandet av homosexuella.*

Lettlands första parti (LPP) är ett kristdemokratiskt parti som har plockat lätta politiska poäng på homofobin. När övriga partier insåg att det fanns ett folkligt stöd för den här sortens fördomar följde de strax efter. Det är mycket få politiker som öppet stödjer homo-, bi- och transpersoners rättigheter. Det skulle innebära politiskt självmord. Europabarometern som gör opinionsundersökningar i medlemsländerna undersökte 2006 den folkliga attityden till homosexuella. I snitt 44 procent av EU-medborgarna stödde då samkönade äktenskap. I Lettland låg stödet på 12 procent.

Det folkliga motståndet mot hbt-personer har inte minst visat sig vid bemötandet av Pridefestivalen. Pridedeltagarna har konfronterats med en arg folkmassa som kastat gläpord, sten, ägg och avföring på dem.

Det är extremister som utför sådana illdåd. För de flesta handlar det om att man inte vill se de homosexuella. En vanlig åsikt är att homosexuella är okej så länge de inte syns.

Ilze upptäckte att hon var lesbisk efter några år utomlands. Nu är hon tillbaka i Riga och hon tycker det är svårt.

- När jag kom ut var jag inte i Lettland och då var det så lätt. Ingen reagerade när jag höll min tjeji i handen eller om vi pussades. Här skulle jag aldrig våga göra det. Det var en sån skillnad att komma tillbaka. Nu måste jag

Några demonstranter med plakat om hån och hat mot homosexuella.

tänka mig för, säger hon.

Man ska inte sticka ut. Samuel Schürer är en schweizisk psykolog som haft praktik i Riga i flera år och han tror att det här beror på en svag identitet hos letterna.

- *Det kommer ständigt upp. Man vill vara normal och det är fullt att inte vara det. Och homosexuella förstör idén om normaliteten. Pride är precis det de inte vill. Den ut-*

manar normaliteten och ber inte om ursäkt för det, utan är stolt.

Det är viktigt att sätta de folkliga attityderna i samband med historien. Letterna är ett folk med en historia av förtryck av majoritetskulturen. Det är majoritetskulturen som ständigt har tvingats skyddas och hävdas. Under den sovjetiska ockupationen 1940-1991 försvann nästan det lettiska språket, kultu-

ren fick inte odlas och typiskt lettiska manifestationer var förbjudna. Man upplever fortfarande detta hot mot och ifrågasättande av det typiskt lettiska i den stora ryska minoriteten i landet. De består av nära en tredjedel av landets invånare. Letterna strävar alltså efter en identitet som man förlorade i Sovjet och som åter hotas i och med EU-medlemskapet.

En av de mer teatraliska protesterna - en kvinna som blockerar Pridetåget.

Under sovjettiden var manlig homosexualitet brottsligt och betraktades som en sinnessjukdom. Det avkriminaliserades först 1992. Det var ett år efter självständigheten och många letter betraktar därför homosexualiteten som ett fenomen som uppstod med europeiseringen. Det finns ingen inhemsk kultur som representerar lettisk homosexualitet. Då blir det svårt, särskilt för folk ute på landsbygden, att kunna identifiera sig. Den kultur och de personer som representerar det homosexuella är i stort utifrån. Det berör inte den lettiska vardagen utan ses som externa och enskilda feno-

men. Samuel Schürer tror att det skulle behövas bra lettisk film och lettiska böcker som tar upp detta och som folk kan identifiera sig med. Då skulle en förändring komma.

Som psykolog har han märkt hur svårt det är att förändra de rådande uppfattningarna, även hos andra psykologer. Efter en tid i landet förstod han hur okunniga och ointresserade de var av att hjälpa homosexuella klienter.

- *De flesta psykologerna är mycket oprofessionella och ignorerar problemet, för de vet inte hur de ska hantera det,* säger han.

Efter övertalning och bearbet-

ning lyckades han få ihop en grupp som startade Vilnis, en organisation som arbetar med att tillhandahålla terapi för homosexuella och vägledning och information till psykologer med homosexuella klienter. Gruppen har ständigt minskat och består nu av tre psykologer. Han säger att han nu ska försöka göra om organisationen och istället arbeta med utländska psykologer, eftersom det inte finns något intresse inom landet.

Samtidigt vill Samuel Schürer inte göra sina klienter till politiska verktyg.

- *Jag måste i första hand tänka*

Prideparaden.

på deras mentala hälsa. De lever ett annat liv och under andra förutsättningar än i Västeuropa. Det skulle skada dem att komma ut och många gånger rekommenderar jag dem att inte göra det.

En ung kille i Prideparaden går klädd i en vit topp och tajta byxor. Håret är långt, han har både ögonskugga och läppstift och han rör sig utstuderat kvinnligt.

- Jag låtsas att jag har haft en fotografering när jag går ut så här, säger han.

Han är bara 17 år och efter skolan jobbar han ibland som modell. Han säger att föräldrarna och kompisarna då inte blir förvånade

när han kommer sminkad. Han slänger med håret och skrattar, säger att han tycker om att sminka sig och klä sig i kvinnokläder.

- Det ger mig en frihet, säger han.

Det är fortfarande långt kvar att gå för våra lettiska grannar, men det går åt rätt håll. Linda Freimane som är ordförande för hbt-organisationen Mozaika säger att den neutrala folkliga attityden till hbt ökar och den negativa minskar. Under den rådande ekonomiska krisen ser vi mycket folkligt missnöje och utsatta grupper blir då lätt drabbade. Under ligger dock strömmar som går åt annat håll

och i Lettland börjar man vänja sig vid att se sina sexuella minoriteter på gatorna. ■

Fotnot: Ronalds och Ilze ville inte uppge sina efternamn. Den unga transvestiten ville varken uppge för- eller efternamn.

fotos af forfatteren

FORESTILLINGER OM VILDSKAB OG SEKSUALITET I DEN NYE VERDEN

Opdagelsen af Amerika gjorde det nødvendigt at placere indianerne i kosmos, da de ikke direkte ved navn var nævnt i *Bibelen*. De europæiske sømænd var dybt betaget af, at de indianske kvinder gik nøgne rundt uden skam, og især på grund af Amerigo Vespucci blev de indianske kvinder fremstillet som meget liderlige og de indianske mænd som meget impotente. Her var noget at gøre for især franske tænkere, der skulle have dette til at passe ind i renæssancens og oplysningstidens verdensbillede. Deres forklaring på dette forhold afsluttende med den store tyske filosof, Hegels anvisning af en praktisk løsning er emnet for denne artikel.

af OLE HØIRIS

Amerika er på en måde den eneste del af verden, der ikke skulle have været der, hvis man går tilbage til antikkens og middelalderens verdensbillede. Selv om man har forsøgt at finde enkelte henvisninger i *Bibelen*, hvor de tales om nogle fjerne øer, og i Senecas *Medea*, hvor der henvises til nye verdener på den anden side Thule, og selv om man har villet placere apostelen Thomas der, så var Amerika en overraskende blokering for sejladerne til Asien. Og derfor var det også en særlig op-

gave at bestemme, om det var mennesker, der boede der, og i bekræftende fald hvilken slags. Der var i tiden to muligheder. Man kunne følge kirkefaderen Augustin, hvor det var et spørgsmål om, at enten stammede de fra Adam, og så var de fuldt ud mennesker, der blot havde lidt et kraftigt forfald på grund af de lange vandringer fra Ararat bjerget og på grund af djævelens uindskrænkede hersken i området, eller også var de ikke Adams efterkommere og derved umenneskelige

monstre. En anden mulighed var at følge filosofen Aristoteles, hvorefter der var skabninger mellem mennesker og dyr, idet der ikke kunne være huller i skaberværkets hierarki fra jord i den nederste ende til Gud i den højeste. Mens augustinerne mest bestemte indianerne som udvandrede antikke folk, blev indianerne i den aristoteliske tolkning til vildmænd m/k. Det er denne sidste tolkning, der skal behandles her.

Vildmanden mindede på mange områder om antikkens barbar.

Det var skabninger med stærk fysik og ringe intelligens. I den europæiske folkeopfattelse var vildmanden nøgen og havde pels, hvad der på rigsvåbnet og andre dydige steder blev erstattet af et stort fuldskæg og et skind eller egeløv om livet. De havde også kølle, og deres tilværelse i de uvejsomme skove og bjerge blev dels fremstillet som dyrisk, dels som paradisisk. Et særligt træk ved kvinderne var, at de havde meget lange bryster, der flagrede hen over skuldrene, når de løb - underligt nok på samme måde, som man i Tibet fremstillede kvindelige yetier, der løb. Tæmning af de vilde mænd kunne kun ske ved en smuk kvindes kærlighed, noget man kendte til fra beretningerne om Alexander den Stores eventyrlige færd i Østen, hvor han

Amerika blev ofte ikoniseret som en ung, smuk, nøgen kvinde - ikke bare med fjer, men også med kannibalens hoved. Dette stik er fra 1579. Stikket er lavet af en hollandske Phillip Galle (1537-1612) i en serie af grafiske personifikationer. Teksten forklarer, at Amerika er en kvindelig fræser, som æder mennesker, er rigt på guld, magtfuld med bue, opdrætter papegøjer, og bærer krans af fjer. Alle disse træk fremgår af billedet.

Stik fra 1505, publiceret i Amerigo Vespuccis *Mundus Novus* - Den Ny Verden. Her fremstilles indianerne i Mars' og Venus' skikkelse, så deres nøgenhed og liderlighed fremstår.

som en god kristen på Guds bud skulle spærre de onde kræfter inde, der skulle hærge jorden i de sidste tider (en opdagelse man gjorde i 500-tallet, for sent til at komme med i *Bibelen*, men tidsnok til at være nævnt i *Koranen*). Når Alexander var i tvivl, om en skabning var menneskelig eller ej, tjekkede han det ved at sende en smuk, nøgen ung kvinde hen til fænomenet. Det skete, at monsteret åd kvinden og således ikke var menneskelig, men i andre tilfælde viste skabningen sig yderst mandlig. Vildmanden var nemlig

meget liderlig, og i den europæiske kontekst fangede han fagre ungmøer, som han holdt fanget i en hule, hvor han voldtog dem, indtil en ridder kom forbi og frelste dem. Vildkvinden var lige så liderlig som manden. Hun kunne omdanne sig til en dejlig ung kvinde og derved forføre de unge mænd. Det var dette vildmands og -kvinde billede, der skulle forme forståelsen af de amerikanske indianere i de første århundreder - som nævnt sammen med og i modsætning til det augustinske - og senere i oplysningstiden danne

grundlag for at udnævne den tidligste menneskelige periode til 'Vildskaben'.

De vilde indianere

Columbus mente som bekendt at være kommet til Asien, og på mange områder også i nærheden af Paradis, som jo lå øst for Indien. Med henvisning til, at Marco Polo ikke havde fundet Paradis, kunne Columbus slutte, at det måtte ligge sydøst for Indien og det passede fint på det, der i dag er Venezuela, hvor Orinocofloden kunne være den ene af Paradis' fire floder, ligesom det store bagland kunne passe til, at Paradis jo måtte

være så stort, at alle mennesker kunne være der, for Gud kunne jo ikke vide, at Adam og Eva skulle begå så afgørende en synd, at de - i det mindste indtil dommedag - blev smidt ud. I disse paradisiske omgivelser bestemte Amerigo Vespucci (som Amerika senere blev opkaldt efter) indianerne som vildmænd og vildkvinder, hvad der klart fremgår af illustrationerne til hans beskrivelser. Som en af de tidligste illustrationer har han eller hans forlægger anvendt den klassiske fortælling om Venus, der forsøger at forføre Mars. Her

ses begge fremstillet som vildmennesker, og ved at nuldre sin brystvorte forsøger indianerkvinden ligesom Venus at forføre sin vildmand, hvis status er markeret med det store fuldskæg, som blev et fast ikon for vildmænd på trods

af, at det af teksterne fremgik, at indianerne intet eller kun ganske lidt skæg havde. Denne brug af fuldskæg til at markere mændenes vildskab fortsatte frem til midten af det 17. århundrede, hvor fuldskægget i Europa blev tegn på

visdom, hvorefter indianere og andre "vilde" folk blev skægløse.

Vespucci berettede, at de nøgne kvinder, han så, var meget smukke, ja forblev smukke endog efter at de havde fået børn - og dertil var de meget liderlige. Ja så

En vildkvinde og vildmand med løv og pels samt en kølle. Efter: Sebastian Münster (1488-1552) *Cosmographie* fra 1544 (1968) s. 1169.

Stik af Jan van Doesborch (1470-1536) fra 1505 der viser, hvordan man forestillede sig indianerne med de centrale træk, stort set nøgne kannibaler med fjer.

slemst var det med kvinderne, at de ved hjælp af et insekt, som de fik til at bide i mandens penis, fik denne til at vokse til fantastiske dimensioner. Desværre medførte dette dog hurtigt, at penissen brækkede af, så det blev en kort fornøjelse for kvinderne, idet alle mænd nu blev til eunukker.

Med Vespucci var der skabt et billede af et Amerika, hvor kvinderne var meget liderlige, men ikke kunne få deres lyst tilfredsstillet på grund af indianermændenes impotens. Og dette forhold blev igen grundlag for ikke blot en form for "kvindefokuseret u-lands-hjælp" fra de europæiske erobre-

res side, men også for en del seriøs filosofi, hvor hele verdens historie kom på spil. Dette skal jeg komme tilbage til, men her kort bemærke, at denne manglende seksualitet i Amerika senere blev kommenteret af Jean Jacques Rousseau, som i forlængelse heraf udnævnte den ringe seksualitet som helt i overensstemmelse med menneskets sande natur - i modsætning til samtidens forkvalede seksualitet i Europa.

Nøgne

Det, at indianerne var nøgne uden at skamme sig, fødte børn uden smerte og ikke havde men-

stration (man så aldrig blod på de nøgne kroppe), kunne ses som bevis på, at de ikke havde været med gennem syndefaldet og altså ikke stammede fra Adam. Og for at gøre ondt værre, så ligger det i kristendommen, at nøgne mennesker er mennesker på vej til helvede. Det var således vanskeligt at forklare det nøgne som legitimt, men der blev dog gjort forsøg. Et af de mere avancerede stammer fra Francis Bacon, som kunne bekræfte, at de indianske mænd var eunukker. Han mente, at indianerne fint kunne være mennesker - altså stamme fra Adam og senere Noa - for med den skibsteknologi, Noa beherskede - og som senere i forbindelse med menneskenes almene forfald var blevet glemt - havde det ikke været noget problem at sejle over Atlanterhavet. Men da syndfloden kom, havde indianerne fulgt fuglene og var dermed kommet op i de højeste bjerge, som ikke var blevet over-

svømmet. Som bekræftelse herpå henviste Bacon til, at indianerne som tak gik med fjer. Denne formodning om de vandfri bjergtoppe var ikke helt ukristelig, for man vidste, at det jordiske paradys ikke var blevet oversvømmet, og det lå netop på et højt bjerg. Indianerne klædte sig varmt på i de høje og kolde bjerge. Da så syndflodens vand meget hurtigt forsvandt, kom indianerne meget hurtigt tilbage til lavlandets varme, hvorfor de, vænnet som de var til kulden, smed alt tøjet, og derfor går de nu nøgne. Og dette gav jo ifølge Bacon ikke problemer, da mændene var som eunukker. Senere fore-

slog Isaac de la Peyrère, at de vilde, som nu ofte blev betegnet som indianere uanset hvilket kontinent, de levede på, var præadamitter, skabt på den femte dag sammen med dyrene. Han måtte dog brænde sit skrift for ikke selv at blive brændt i det op-højede parisiske intellektuelle miljø.

Vild amning

De lange bryster som tegn på de vilde kvinders liderlighed fik en ny dimension med kidnappingen af inuitter og deres fremvisning i Europa. Martin Frobisher havde i 1575 været på jagt efter nordvestpassagen og guld, og havde fra Baffin Island hjembragt en vild mand til

England for at vise, at han havde været meget tæt på Asien, da denne inuit lignede en asiat. Året efter havde han fanget en mand og en ung kvinde med en baby i sin hætte. Udstillingen af dem med andejagt fra kajak på vandet i Bristol tiltrak store menneskemængder, og i en beretning om

Illustration til brev fra Vespucci fra 1509. Man ser her, hvordan de liderlige kvinder lokker spanierne - men også hvor falske de er, som damen med køllen viser. Det moralske forfald materialiseres her nærmest til skræk og advarsel.

ekspeditionen skriver Dionyse Settle, at kvinden, da hun skulle amme sit barn, kastede brystet op over skulderen, så barnet i hættens hætten kunne die. Dette udtryk for vildskab skulle blive et meget holdbart ikon. I 1627 blev det tilsvarende vist på et billede af en ifølge billedteksten hottentotkvinde

fra Kap det gode Håb. Adam Olearius nævner det i 1656, hvor han i Slesvig har undersøgt de tre overlevende af fire grønlandere, som var blevet fanget og i første omgang bragt til Norge. Her skriver han om de grønlandske kvinder, at de har meget lange bryster, og når de vil amme børnene,

Menneskekød røges og ugenert kæler mænd og kvinder med hinanden. Teksten til stikket lyder i fri oversættelse: "Dette billede viser folket og øen, der er fundet af den kristne, portugisiske konge eller af hans undersåtter. Folket er nøgent, pænt brunt og kropsligt velproportioneret. Kvinders og mænds hals, arm, skam og fod er lidet dækket med fjer. Og manden er smykket med ædelsten i ansigtet og på brystet. Ingen ejer noget, men alle har alt fælles. Og manden har de koner, han vil, det være sig hans mor, søster eller veninde. Mellem dem gør de ingen forskel. De kriger også med hinanden. De spiser hinanden, når de har slået hinanden ihjel, og så hænger de kødet i røgen. De bliver 150 år gamle og har ingen regering."

der sidder på ryggen, rækker de brystet op og trækker barnets hoved op over skulderen. Så sent som i 1940 brugte dansk antropologs nestor Kaj Birket-Smith det med at kaste brystet over skulderen ved amning i *Vi Menne-*

sker til at karakterisere den australske urbefolkning som meget primitive proto-mennesker, efter at det omkring århundredskiftet havde været brugt til at karakterisere buskmændene som meget primitive i danske, populære et-

nografiske værker.

Det var dog ikke kun vildskab, de lange bryster kunne bruges til at illustrere. Også besættelse af djævelen kunne komme ind, hvad der blev markeret ved at gøre de lange bryster spidse.

Amerika efter syndfloden

I 1740'erne sad naturhistorikeren Comte de Buffon i Frankrig og sammenlignede dyr i den gamle og den nye verden. Resultatet var, at samme art af dyr var langt større i den gamle verden end i den nye - løven større end pumaen, giraffen større end lamaen osv. Noget måtte være galt i Amerika, og Buffons resultat, som han publicerede i 1749, var, at en syndflod 1000 år senere i Amerika end den vi kender fra *Bibelen* (dvs. efter vor tidsregning omkring 900 før Kristi) havde gjort, at mennesket ikke havde været i stand til at tage magten over naturen, men at naturen tvært imod havde taget magten over mennesket. I Amerika var naturen ifølge Buffon karakteriseret ved, at den favoriserede de lavere arter udvikling og forhindrede de højere arter, ja endog degenererede de højere arter, hvorved indianeren havde måttet underkaste sig naturen ligesom dyrene. Selvom de stort set lignede mennesker, som vi kender dem i vor del af verden, var de ligesom dyrene i Amerika omfattet af den forfaldsproces, som gjaldt i denne verdensdel. Monogenesen kunne således fastholdes, og vildskaben skyldtes naturtilpasningen.

Buffon og andre samtidige var ikke kun inspireret af ovennævnte beretning af Amerigo Vespuccis beskrivelse af de impotente mænd, men også af den spanske

Ameriga Vespucci lander i Amerika. Fra ca. 1580 af Theodor Galle efter et kobberstik af Johannes Stradanus (1534-1616)

dominikanermunk Las Casas. I den berømte høring ved rådet i Valladolid i 1550-1551 debatterede Las Casas og Juan Ginés de Sepúlveda om indianerne var mennesker eller barbarer/vildmænd. Sepúlveda, der var en stor tilhænger af Aristoteles, mente, at indianerne på grund af deres ringe forstand og stærke fysik var naturlige slaver, hvorfor det var legalt og nødvendigt, at de kom under spaniernes velgørende herredømme i form af et tvangsarbejdssystem. Generelt gav Sepúlveda udtryk for, at indianerne forholdt sig til spanierne som børn til voksne, som kvinder til mænd eller som aber til mennesker. Han mente, at de skulle omvendtes

ved hjælp af krig, hvad der ville være retfærdigt, fordi indianerne var barbarer; og det var de, fordi de forbrød sig mod naturens lov (afgudsdyrkelse, sodomi (der menes homoseksualitet) og kannibalisme), fordi de undertrykte og dræbte uskyldige blandt deres egne, og fordi de var hedninger, som skulle indføres i den kristne tro. I modsætning hertil understregede Las Casas, at det, at indianerne var ude af stand til at styre sig selv, skyldtes, at de var venlige, tålmodige og ydmyge. De var så dydige, at de ikke havde deres lige i Europa, ja selv ikke blandt kristne nationer, og i sit videre forsvar fremhævede Las Casas indianernes fysiske svaghed som

bevis på, at de ikke var naturlige slaver. Dette kombineret med Vespuccis karakteristik blev af flere end Buffon i oplysningstiden netop et bevis på, at de indianske mænd ikke var fuldbårne mænd. Indianerkvindernes menneskelige status var ikke et emne, da graden af kvindens generelle placering i forhold til menneskehedens på fornuftsudviklingen baserede fremskridt i oplysningstiden var uden betydning.

Buffon fandt med disse inspirationskilder indianerne svagelige, med små "formeringsorganer" og uden hår på kroppen eller skæg. De havde ingen glød over for kvinder og var frygtsomme, kujonagtige og sjæleligt livløse. De

holdt kun meget lidt af deres forældre og børn, de havde kun ganske lidt familiefølelse og slet ingen følelse over for andre. Derfor havde de ikke kunnet skabe samfund. Deres hjerter var frosne, deres samfund koldt og deres imperium grusomt, konstaterede Buffon, og de indianske mænd betragtede kvinderne som tjenere, der var skabt til at arbejde hårdt og til at fungere som lastdyr. På denne baggrund kunne man se mændene som ikke helt udviklede som mænd. Det var ikke underligt, at der endog var rygter om, at de indianske mænd ammede deres børn.

Det var i forlængelse heraf, at især indianernes manglende lyst til kvinder og manglende kropsbehandling blev interessante temaer i oplysningstidens forskning, hvor man generelt havde en erfaring for, at eunukker mistede deres hårpragt, hvad der jo var en yderligere årsag til, at indianerne ikke længere kunne fremstilles med stort skæg. Emnet blev da også omhyggeligt gennemgået i François Raynals store værk, *Histoire philosophique et politique des établissements et du commerce des Européens dans les deux Indes*, der udkom anonymt i 1770. Det var skrevet sammen med oplysningstænkere Denis Diderot og baron d'Holbach, og Raynals forklaring på indianernes mærkelige adfærd var, at de levede på samme måde som vore børn. Da Amerika var et ungt kontinent, kom menneskene

her ligesom ikke i puberteten, og forfaldet til denne 'evige' barndom skyldtes det fugtige klima.

Ifølge den store filosof Georg Wilhelm Friedrich Hegels (1770-1831) *Vorlesungen über Philosophie der Geschichte* stod det så slemt til i Amerika, at jesuittermissionærerne havde opsat en klokke i hver hytte hos de indianere, de havde kristnet. Klokkerne var med snor forbundet til missionærens hytte og om aftenen ringede missionæren så med disse klokker for at gøre de indianske mænd opmærksomme på deres ægteskabelige forpligtelser.

Amerika som stedet for den europæiske sexdiskurs svandt hen i slutningen af 1700-tallet. Efter James Cooks og L.-A. de Bougainvilles rejser og fantastiske oplevelser i Stillehavet blev dette område nu kernen i en debat om forholdet mellem seksualitet, fornuft, den menneskelige natur og civilisation, som det blandt andet fremgår af Denis Diderots *Bougainvilles hemmelige dagbog*, som er omtalt i *Jordens Folk* 2007 nr. 4. Som Johann Wolfgang von Goethe formulerede det i 1828: Man kunne ofte ønske sig at være født som en såkaldt vild på en af sydhavsøerne for bare én enkelt gang i livet fuldstændig rent at kunne nyde den menneskelige tilværelse uden falsk afsmag. De vildes dyriske seksualitet var nu blevet til det frie og fornuftige menneskes sande natur. ■

OLE HØRIS ER DOCENT VED AFDELING FOR ANTROPOLOGI, ARHUS UNIVERSITET OG HAR PRIMÆRT ARBEJDET MED FAGETS TEORIHISTORIE. ARBEJDER FOR TIDEN PÅ EN MONOGRAFI OM BRUGEN AF DE FREMMEDE SOM REFLEKSIONSFIGUR FRA ANTIKKEN TIL MODERNITETEN.

SEX OG FRA JOMFRUBALL TIL

BOGANMELDelse

af Lotte Isager

*Dag Øistein Endsjø:
Sex og Religion. Fra jomfruball til
hellig homosex.*

258 sider. Paperback. Ikke illustreret. Universitetsforlaget, Oslo. 2009.

Dette er en god og sympatisk bog. Den fortæller med hjælp af mangfoldige eksempler, at der ikke er noget naturligt eller selvfølgelig i, hvordan religioner påbyder og forbyder, velsigner og fordømmer, forskellige former for sex. Der er - lidet overraskende, men også i denne sammenhæng nyttigt at fastslå - tale om kulturelle konstruktioner. I bogen gennemgår Dag Øistein Endsjø, amanuensis i religionsvidenskab ved universitetet i Bergen, forskellige religioners opfattelser af alskens former for sex - hetero og homo; mellem guder, mennesker og dyr; før og efter døden; alene, parvis og i flok. Der løber en klar rød tråd gennem bogens elleve kapitler: I enhver religion er der uenighed blandt forskellige autoriteter om seksuelle emner, mange autoriteter udtaler sig tvetydigt, og i øvrigt følger folk (og autoriteterne selv) ikke altid autoriteternes anvisninger, men forstår sig lige godt som kristne, muslimer, hinduer, etc., af den grund. Bogen er således et langt og veldokumenteret argument imod generaliseringer

om forholdet mellem sex og religion og imod enhver skråsikker påstand af typen 'islam siger' eller 'ifølge kristendommen'. Som læser kan man glæde sig over, at Endsjø formidler sit stof klart og ligetil og fri for snørklede akademiske forklaringer. Han skriver oplysende og underholdende uden på noget tidspunkt af forfalde til kækhed. Med andre ord et velkomment bidrag til religions- og samfundsdebatten ikke bare i Norge, men også i Danmark.

Det er velkendt, at religioner taler om sex. Om hvem der må gøre hvad med hvem - og hvor, hvordan og hvornår må de gøre det. Styrken i bogen er den tematiske og systematiske dokumentation af de paradokser og den flertydighed og foranderlighed, der præger religioners forhold til sex. Hvad den ene religion hylder som forbilledlig sex, kræver en anden religion dødsstraf for. En anden styrke er, at Endsjø har en meget bred definition af religion og sex, modsat mange af de mennesker han skriver om - for eksempel un-

RELIGION

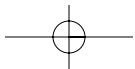
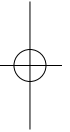
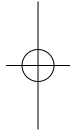
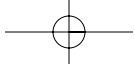
HELLIG HOMOSEX

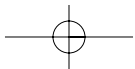
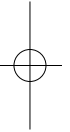
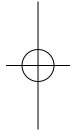
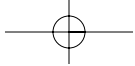
ge kristne, der forpligter sig til seksuel afholdenhed inden ægteskabet, og definerer sex som vaginalt samleje, hvorimod orgasme opnået ved gensidig berøring eller oral 'forbindelse' ikke klassificeres som sex, og derfor nyder stor popularitet blandt disse unge. Endelig fastholder Endsjø heldigvis bogen igennem, at de kategorier han arbejder med - afholdenhed, ægteskab, begær, masturbation, heteroseksuel, homoseksuel, osv. - hver især har deres egen betydningshistorie, og at sammenligninger på tværs af tid og rum ikke nødvendigvis giver mening på den måde, som bogstavtro troende ynder at foregive.

Religiøse skrifter indeholder mange påbud med hensyn til mad, påklædning, død, gæstebesøg, osv., men sex synes at anfægte mennesker mere end andre religiøse påbud. Endsjø forklarer dette med, at religiøs kontrol over sex ikke blot indebærer kontrol over intime dele af menneskers privatliv, men i videre forstand kontrol med hvem mennesker

kan knytte sig til, hvem de kan omgås, og indgå alliancer med. Regler for sex opretholder på den måde ikke blot religiøse identiteter, men også andre sociale identiteter og kategorier, heriblandt køn, ægteskabelig status, etnicitet, og kaste. Denne læser savnede en dybere diskussion, teoretisk og empirisk, af disse perspektiver. Ligeledes kunne det have været nyttigt med en mere grundlæggende redegørelse for, hvad det betyder for religioner og religiøse mennesker og deres forhold til sex, at sex i løbet af de seneste århundreder ikke blot har været religioniseret, men også i stigende grad biologiseret, psykologiseret, sociologiseret, for ikke at tale om medicineret. Men den slags har andre skrevet om, og hensigten for Endsjø har tydeligvis været at lave en bog, som henvender sig til interesserede lægfolk fremfor til forskere. Det er al ære værd, og projektet fortjener ros. ■

LOTTE ISAGER, MAG. ART I ETNOGRAFI OG PH. D. I GEOGRAFI. ANSAT SOM FORSKER VED KØBENHAVNS UNIVERSITET.

INTRODUKTION	3
DA ONANIEN KOM TIL GRØNLAND Om europæiske opfattelser af seksualitet i kolonitidens Grønland AF INGE SEIDING	5
LESBISKE MÆND I SYDAFRIKANSKE TOWNSHIPS AF DANIELLE GULDMANN SEKWATI	10
ESSAY OM 'LUDER' STIGMAET AF CHRISTIAN GROES-GREEN	16
FLERE KONER, MERE SEX: fortællinger om begær i Kuala Lumpur AF MIRIAM KOKTVEDGAARD ZEITZEN	22
HOMOFOBIN I LETTLAND Homofobin i Lettland AF CAMILLA ZIEDORN	28
FORESTILLINGER OM VILDSKAB OG SEKSUALITET I DEN NYE VERDEN AF OLE HØIRIS	34
BOGANMELDELSE AF LOTTE ISAGER	44